

Το θεατρικό έργο του Γρηγόρη Ξενόπουλου «Ο Μακαρίτης Μαύσολος» δεν παίχτηκε και δεν δημοσιεύτηκε ποτέ¹. Δεν είναι το μόνο: αρκετά έργα του έχουν χαθεί και η ανακάλυψη και δημοσίευσή τους ανήκει στα desiderata της έρευνας του Νεοελληνικού Θεάτρου. Η πρώτη πράξη του (αλλά δυστυχώς μόνον αυτή) ανακαλύφθηκε ανάμεσα στα 89 χειρόγραφα που απαρτίζουν το Παράρτημα Χειρογράφων, αυξ. αριθ. Ψ – 27, Δραματικοί Διαγωνισμοί, του Τμήματος Χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης. Το χειρόγραφο είναι βέβαια ανώνυμο, όπως όλα τα χειρόγραφα που στέλνονταν στους διαγωνισμούς αυτούς, Πανεπιστημιακούς και μη, μέχρι το 1910. Η ταυτότητα του συγγραφέα γινόταν γνωστή μόνο σε περίπτωση βράβευσης μέσω ενός συνθηματικού ρητού, γραμμένου στο χειρόγραφο και στον χωριστό, κλειστό φάκελλο που το συνόδευε, ο οποίος περιείχε το όνομα του συγγραφέα. Η ταύτιση του συγκεκριμένου έργου δεν ήταν δύσκολη, αν και το έργο ήταν περισσότερο γνωστό με άλλον τίτλο.

Στην τελευταία δεκαετία του περασμένου αιώνα, μέσα στην ενθαρρυντική ατμόσφαιρα της ανανέωσης ή τουλάχιστον του έντονου αιτήματος της ανανέωσης που επικρατεί στο Ελληνικό θέατρο, ο Ξενόπουλος αποφασίζει να γράψει θεατρικά έργα. Ερευνώντας ο ίδιος τα κίνητρά του, παραμένει επιπολής: αποδίδει τη στροφή του αυτή² σε ένα συνδυασμό της επίδρασης του Ίψεν και του θαυμασμού του για το ταλέντο του Παντόπουλου. Έχει κώλας προπαρασκευαστεί, μέσα στο Ίψενικό κλίμα, γράφοντας ένα διάλογο, την «Καλλιτέχνηδα», που δημοσιεύεται στο περιοδικό «Εστία»³ και που ο Κορομηλάς πιστεύει ότι θα μπορούσε ίσως να σταθεί σκηνικά⁴. Τα δύο πρώτα του έργα, ο «Ψυχοπατέρας» και ο «Τρίτος», όπως είναι γνωστό, γράφονται και παίζονται το 1895 από το θέατρο του Ν. Λεκατσά. Το πρώτο συναντά μια σχετική επιτυχία και το δεύτερο μια σχετική αποτυχία. Και τα δύο εξασφαλίζουν στον συγγραφέα τους μια succès d'estime, που αποτελεί ένα είδος διστακτικής ενθάρρυνσης. Γράφει, το 1896 ή '97⁵ ένα τρίτο έργο, για το οποίο τριάντα χρόνια μετά θα δηλώσει: «Όσο για την «Κωμωδία του θανάτου» — μια σάτυρα του πένθους, μια κωμωδία της ανθρωπίνης λύπης — αυτή δεν τόλμησα να την παρουσιάσω ποτέ»⁶. Εννοεί στο κοινό. Την διαβάζει στο φιλολογικό σαλόνι του Παλαμά και ο ποιητής εντυπωσιάζεται⁷. Ο Ξενόπουλος ωστόσο δεν την κοινοποιεί.

1. Γ. Ξενόπουλος: «Θέατρο Δ'», Αθήνα 1945, σελ. 13.

2. «Η ζωή μου σαν μυθιστόρημα», (Αυτοβιογραφία). Απαντα, τομ. Α'. Εκδ. Μπίρης, Αθήνα 1958. Σελ. 295. Στην εφημερίδα «Αθήναι» (13 Ιουν. 1906), σε ανυπόγραφο άρθρο με τον τίτλο «Συγγραφείς και Θέατρο», ο ανώνυμος αρθρογράφος ισχυρίζεται ότι η εμπορική επιτυχία των έργων του Κορομηλά «Η τύχη της Μαρούδας» και «Ο αγαιτικός της βοσκοπούλας» ήταν που παρακίνησε τον Ξενόπουλο μεταξύ άλλων (Λάσκαρη, Βερναρδάκη, Καπετανάκη) να ασχοληθούν με το θέατρο ή να ασχληθούν ξανά.

3. 25 Ιαν. 1894.

4. «30 χρόνια φιλολογικής ζωής». Σειρά βιογραφικών άρθρων. Β' μέρος, «Εσπέρα», 19 Δεκ. 1925.

5. Ν. Παπανδρέου: «Ο Ίψεν στην Ελλάδα». Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1983. Σελ. 166, σημ. 24.

6. «Αναμνηστικόν τεύχος για την θεατρική τριακονταετηρίδα του Γρηγ. Ξενοπούλου 1895 – 1925». Εκδ. της Εταιρείας Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων, 1925. Σελ. 25. Στην πραγματικότητα, φαίνεται πως θέλησε να το δώσει για παράσταση. Στο περιοδικό *Τα Ολύμπια* (2 Ιουν. 1896) ανάμεσα στα νέα έργα που θα παιχτούν αναγγέλλεται και η «Κωμωδία του θανάτου» του Ξενόπουλου. Η παράσταση αυτή είναι βέβαιο ότι δεν πραγματοποιήθηκε. Ο Ξενόπουλος δεν θα μπορούσε να υποβάλει το έργο στο διαγωνισμό αν είχε παιχτεί.

7. Κ. Παλαμάς: «Γρηγόριος Ξενόπουλος». Δεν αναφέρει τίποτα για τον αλλαγμένο τίτλο και τη συμμετοχή στο Λαοσάκιο. «Παναθήναια», τομ. 13, 15 Ιαν. 1907. Σελ. 210.

Το 1899 είναι για αυτόν μια χρονιά συγκυριακά δύσκολη από οικονομική άποψη⁸: έχει χωρίσει από την πρώτη του γυναίκα, η έκδοση της «*Εικονογραφημένης Εοτίας*» έχει ναυαγήσει και η «*Διάπλωση των Παιδών*», της οποίας τη διεύθυνση έχει αναλάβει, δεν έχει ακόμα εξασφαλισμένη κυκλοφορία. Από το 1889, ακανόνιστα αλλά συχνά, γίνεται ο Λαοσάγιος δραματικός διαγωνισμός, κάτω από την αιγίδα του Πανεπιστημίου, που δوسαρεστεί τους νέους διανοούμενους με το συνηρητισμό του, αλλά που προσφέρει ένα βραβείο 1000 δρχ. ποσό όχι ευκαταφρόνητο για την εποχή και αυξημένες πιθανότητες παράστασης του βραβευμένου έργου. Η συμμετοχή είναι ανώνυμη και παραμένει ανώνυμη εφ' όσον το έργο δεν βραβευτεί ώστε οι συμμετέχοντες δεν κινδυνεύουν να εκτεθούν. Πολλοί από τους επικριτές του συμμετέχουν και ο Ξενοπούλος είναι ένας από αυτούς. Υποβάλλει την «*Κωμωδία*» με τον τίτλο «*Ο Μακαρίτης Μαύσωλος*»⁹. Το έργο επαινείται αλλά δεν βραβεύεται. Κατά την άποψη του Νικ. Ι. Λάσκαρη «... ο Ξ. δια να δοκιμάση και ποίαν ιδέαν είχαν οι “δάσκαλοι” δια την φάσιν εις ην εισήλθε το Νεοελληνικόν θέατρον, έστειλε εις τον Λαοσάγιον διαγωνισμόν ένα έργον του, τον “Μακαρίτην Μαύσωλον”, το οποίον εννοείται απερρίφθη μετ' επαίνων, δια το μη έχειν ιάμβους, ουδέ τα άλλα στολίδια της μουμμώσης Ελληνικής τραγωδίας»¹⁰.

Όσοι οι λόγοι της απόρριψης που πρόβαλε η επιτροπή (Ι. Πανατζίδης, Ν.Γ. Πολίτης, Σ.Κ. Σακελλαρόπουλος, εισηγητής) δεν ήταν αυτοί: «... Εδώ αναπνέομεν. Έχομεν μιαν κωμωδίαν χαρακτήρων, εν η δεν υπάρχει μεν σχεδόν πλοκή, αντικαθιστά δε ούτως ειπείν την πλοκήν η σύγκρουσις των χαρακτήρων, κωμωδία όχι βέβαια άνευ ελαττωμάτων, αλλ' οπωσδήποτε κομψήν, λογικήν τέλος πάντων, και έχουσαν την αρετήν ότι είναι γεγραμμένη κατά το πλείστον εις γλώσσαν ούτε δημώδη ούτε υπερκαθαρεύουσαν, αλλά εις την γλώσσαν ην ομιλούν οι άνθρωποι οι ανεπτυγμένοι, την γλώσσαν της σκηνης. Τα κ υ ρ ι ω σ ύ μ ω ς δ ρ α μ α τ ι κ ά στοιχεία λείπουν εκ της κωμωδίας ταύτης. Διότι όχι μόνον πλοκή δεν υπάρχει, αλλ' ούτε περιπέτεια. Ούτε παθών συγκρούσις γίνεται, ούτε δράσις τις οιαδήποτε φαίνεται.

Ταύτα πάντα αναγνωρίζει και αυτός ο συγγραφεύς και προβαίνει μάλιστα, εν τη αρχή του έργου δηλώσει του, και περαιτέρω, ότι η κωμωδία του ουδέ καν κωμωδία χαρακτήρων ακριβώς ειπείν είναι, “αλλ' απλουστάτα, τ ε μ ά χ ι ο ν ζωής δια την σκηνήν γεγραμμένον, εις το οποίον συνυπάρχουσιν και το δράμα και η κωμωδία και η φάρσα, κεκραμένα υφ' ήν αναλογίαν απαντώνσιν και εν τη πραγματικότητι”. Αφήνοντας εντελώς κατα μέρος το ζήτημα του αν θα έχη λόγον τοιαύτη της τέχνης ανακαίνις και η δημιουργία δράματος άνευ δράσεως, ερωτώμεν μόνον, αν τα πράγματα, όπως εν τω έργω τούτω εκτίθενται, είναι τώντι πραγματικά, αν υπάρχουν εν ζωή τοιαύτα τεμάχια...»¹¹. Ακολουθεί περιλήψη του έργου σε κάποια έκταση, όπου μαθαίνουμε ότι τελικά ο Νίκος Στράνης χάνει τη μνηστή του, εξ αιτίας της εμμονής του να εναντιώνεται στα κατά συνθήκη ψεύδη. Ο εισηγητής συμφωνεί με τη λύση αυτή: «Αλλά πρέπει να ομολογήσω ότι πολύ δικαίως η κυρία Κλεοπάτρα δεν ηδύνατο να υποφέρει αυτόν τον κύριον Στράνην και δεν ηθέλησεν επί τέλους να τον δώση σύζυγον εις

8. «*Αυτοβιογραφία*», ό.π. σελ. 290.

9. Το αναφέρει ρητά στα «30 χρόνια...» ό.π. Η ταύτιση των δύο έργων γίνεται εύκολα από την περιλήψη της «*Κωμωδίας του Θανάτου*» που δίνεται στο «*Αναμνηστικόν Τεύχος...*» γραμμένη μάλλον από τον ίδιο τον Ξενοπούλο. Την κάνει ο Ν. Παπαδόπουλος, ό.π. σελ. 106.

10. «*Αναμνηστικόν τεύχος...*» ό.π. Ο Λάσκαρης το αναφέρει στην προσφώνησή του εκ μέρους της Ε.Ε.Θ.Σ.

11. «*Έκθεσις των κριτών του Λαοσαγιού Δραματικού αγώνος*», 28 Μαΐου 1899, Εν Αθήναις, τύπος Π. Δ. Σακελλαρίου, 1899. Σελ. 28.

την θυγατέραν της. Είναι δυνατόν να φαντασθή τις άνθρωπον μεμνηστευμένον και ίσως αγαπώντα, όστις πριν ακόμα σαραντίση ο πενθερός του και πριν τελεσθή το μνημόσυον, φιλονικεί δια ψύλλο υ π ή δ ή μα, εξ άκρας δήθεν ειλικρινείας, περιπαίζει το υπερβολικόν μεν και ψευδές και ανειλικρινές και επιδεικτικόν πένθος, αλλά πένθος οπωσδήποτε της πενθεράς του, φέρεται σκαίτατα προς την μνηστήν του; Είναι ταύτα φυσικά;»¹². Διαφραίνει όμως (ο εισηγητής) ότι πρόκειται για έργο κατ' εικόνα της πραγματικότητας: «Υπάρχουσι τοιαύτα τ ε μ ά χ ι α εν τη πραγματική ζωή; Και αν υπάρχουν, κινούν το ενδιαφέρον επί τοσοούτον, ώστε τα έκτροπα και τα παράξενα τούτα πράγματα να αναβιβάζονται επί της σκηνης; Δεν ήρκει προς περιγραφήν αυτών — εάν ήτο ανάγκη να περιγραφώων — η μορφή ενός διηγήματος ή ενός απλού διαλόγου; Ικανοποιείται η τέχνη δια τοιούτων δραμάτων άνευ δράσεως;»¹³.

Το βραβείο δόθηκε σε μια κωμωδία με υπόθεση πολύ σχετική με αυτήν του «Μαύσωλου», το έργο «Φανόμενα και Πράγματα» του Μιχαήλ Ζώρα, Συριανού δικηγόρου, που ήταν καλά συντονισμένος με το πνεύμα των διαγωνισμών αυτών και επανειλημμένα βραβεύτηκε. Η ομοιότητα των δύο έργων αναγνωρίστηκε από την επιτροπή, ιδιαίτερα ως προς τη γλώσσα. Άρσεε όμως περισσότερο η πλοκή του άλλου, ο διάλογος θεωρήθηκε φυσικότερος, οι χαρακτήρες καλύτεροι¹⁴. Από το απόσπασμα του βραβευμένου έργου που δίνει η έκθεση, η σύγκριση αποβαίνει μάλλον υπέρ του Ξενοπούλου. Φαίνεται πως η επιτροπή είχε τις δικές της ιδιαίτερες προτιμήσεις ή ίσως ενοχλήθηκε από τις αιχμές του έργου του Ξ. σχετικά με τους διαγωνισμούς, αν και κάτι τέτοιο δεν ήταν διόλου ασυνήθιστο.

Η αποτυχία στο διαγωνισμό θα πρέπει να τραυμάτισε αρκετά τον καλλιτεχνικό ναρκισσισμό του Ξενοπούλου, γιατί δεν φαίνεται να αποκάλυψε το γεγονός μέχρι το 1925, ούτε καν στον Παλαμά¹⁵, που είχε κι ο ίδιος μια παρόμοια εμπειρία¹⁶.

Ο Ξ. βρίσκεται στην Ήφηνική του περίοδο, μολοντί επιμένει να το αρνείται¹⁷. Ο Ν. Παπανδρέου εντοπίζει τη συγγένεια έργου με την «Κωμωδία του έρωτα» ως προς τον τίτλο και με τους «Βρυκόλακες» ως προς το θέμα της κατ' ελίφασιν πενθούσας χήρας¹⁸. Δεν φαίνεται όμως να έχει υπ' όψη του το ίδιο το έργο. Καθώς το σπίτι του Ξ. καταστράφηκε το 1944, μαζί με το αρχείο του¹⁹, μπορούμε να υποθέσουμε ότι αν υπήρξε αντίγραφο, αυτό δεν υπάρχει πια. Αλλά είναι πιθανόν να μην υπήρξε. Το Πανεπιστήμιο δεν επέστρεψε τα χειρόγραφα. Η μεταγενέστερη επιτυχία του Ξ. θα του είχε ίσως επιτρέψει να δώσει το έργο για παράσταση ή για έκδοση, αν το είχε στην κατοχή του. Αλλά, φυσικά, πρόκειται μόνο για υπόθεση.

12. ό.π. σελ. 31.

13. ό.π.

14. ό.π.

15. Ο Παλαμάς υποστήριξε ότι μία από τις αιτίες της αποτυχίας του Λασσάνειου να συμβάλει στον εμπλουτισμό του επαγγελματικού ρεπερτορίου, ήταν η αποχή των δόκιμων θεατρικών συγγραφέων («η καταφρόνηση των αθηνών ποιητών», *Παναθήναια*, 15 Φεβ. 1906, σελ. 280.).

16. Το 1876 ο Παλαμάς υπέβαλε στο Βουτωναίο Πουητικό Διαγωνισμό το «Ερώτων Επη» που απορρίφθηκε με το χαρακτηρισμό: «λογωπάτου γραμματικού ψυχρότατα σιχουρηγικά γυμνάσματα», «*Κριτής του Βουτωναίου ποιητικού αγώνος του έτους 1876, αναγνώσεια... 1876*». Βλ. και Pan. Moullas: «*Les concours poetiques de l' universite d' Athenes, 1851 — 1877*», Archives historiques de la jeunesse Greque, Secretariat General a la jeunesse, Athenes 1989, p. 243.

17. Ν. Παπανδρέου: ό.π. σελ. 103.

18. ό.π. σελ. 106.

19. Διον Τροβιάς: *Γρ. Δ. Ξενοπούλος (Η ζωή και το έργο του)*, Εκδ. Ι.Γ. Βασιλείου, Αθήνα 1984. Σελ. 117.

Από την εισαγωγή όμως και την πρώτη πράξη που έχουν διασωθεί και την εξέλιξη του έργου, όπως προσδιορίζεται από την έκθεση της επιτροπής, από την οποία φαίνεται ότι ο Ξ. δείχνει τον φιλαλήθη ήρωά του να ηττάται, το έργο μοιάζει να έχει μεγαλύτερη σχέση με την «Αγριόπαπια», ένα έργο που ο Ξ. θαύμαζε πολύ²⁰. Διαφωνούσε όμως έντονα με τη θέση του Βέρλε ως προς την αντιμετώπιση της αλήθειας²¹ και αποφάσισε στο δικό του έργο να δώσει τη νίκη στους υπέρμαχους της κοινωνικής συμβατικότητας, βρίσκοντας την άποψή τους πιο κοντά στο ανθρώπινο μέτρο²².

20. Γρ. Ξενόπουλος: «Το έργο του Ίψεν», *Παναθήναια*, 15 30 Ιουνίου 1906, σελ. 151. (Βλ. επίσης Άπαντα 11, σελ. 380).

21. Βλ. κριτική για την παράσταση της «Αγριόπαπιας» της Νέας Σκηνης, *Παναθήναια*, Δεκ. 1901, σελ. 163.

22. Ένα θέμα κάπως ανοιχτό είναι το κατά πόσο ο Ξ. γνώριζε την «Αγριόπαπια» το 1896. Ο Γ. Σιδέρης («Ο Ίψεν στην Ελλάδα», *Νέα Εστία* Ε', 1956, σελ. 1539), αναφέρει ότι πριν από την παράσταση των «Βρυκολάκων» το 1894, είχε αναγγελθεί η παράσταση της «Αγριόπαπιας» από το θίασο Παρασκευοπούλου – Πετρίδη. Ο ίδιος ο Ξενόπουλος αναφέρει ότι, αφού γνώρισε τον Ίψεν από το άρθρο του Βιζηνίου στην «Εστία» το 1892, παρακινήθηκε να διαβάσει και άλλες μελέτες, Γάλλων και Γερμανών και πολλά του έργα («Αυτοβιογραφία», ό.π. σελ. 293). Θα πρέπει να συμπεράνουμε ότι γνώριζε την «Αγριόπαπια», που παίχτηκε στο Παρίσι το 1891. Προσπάθησα να βρω τα άρθρα του Ξενόπουλου σχετικά με τον Ίψεν πριν από το 1896, αναζητώντας μια ρητή μνεία, αλλά δυστυχώς κανένα από τα τα τεύχη των εφημερίδων στα οποία δημοσιεύτηκαν, δεν ήταν διαθέσιμο στις Αθηναϊκές βιβλιοθήκες.

Ο ΜΑΚΑΡΙΤΗΣ ΜΑΥΣΩΛΟΣ

Κωμωδία εις πρ. 3.

«Πηγαίνω εις το θέατρον με την ελπίδα να αντικρύσω προς στιγμὴν την ωραιότητα, το μεγαλείον και την σοβαρότητα του ταπεινού μου είναι του καθημερινού».

ΜΑΙΤΕΡΑΙΓΚ

Ο συγγραφεὺς της παρούσης κωμωδίας δεν αγνοεῖ ὅτι το ἔργον του ἐν τε τῇ ἐξωτάτῃ μορφῇ καὶ τῇ εσωτάτῃ ουσίᾳ, πολλὰ ἐνέχει τα ἱκανὰ νὰ ξενίσουν τοὺς μισοκαίνοὺς ἢ τοὺς υπερῶσαν τιμώντας τα παραδεδεγμένα.

Ἐν πρώτοις, ὅτι ονομάζει κωμωδίαν, δὲν εἶνε ὅτι οἱ πολλοὶ ονομάζουσι κοινῶς, οὔτε καὶ κωμωδία χαρακτήρων ἀκριβῶς εἰπεῖν δὲν εἶνε, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν φάρσαν, διὰ νὰ ἐνθυμηθῶμεν καὶ ἄλλην συνθηματικὴν ἢ ἐπίσης πεπλανημένην διαίρεσιν. Ἀπλουστάτα εἶνε «τεμάχιον ζωῆς» διὰ τὴν σκηνὴν γεγραμμένον εἰς τὸ ὁποῖο συνυπάρχουσι καὶ τὸ δράμα καὶ ἡ κωμωδία καὶ ἡ φάρσα, κεκραμένα ὑφ' ἡν ἀναλογίαν ἀπαντῶσιν κ' ἐν τῇ πραγματικότητι. Ὁ συγγραφεὺς προσεπάθησε ν' ἀναπαραστήσῃ πιστῶς μέχρι τὴν τελευταίαν τῶν λεπτομερειῶν τὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν ἐξέλεξεν ἀνεὺ ουδεμιᾶς υποχωρήσεως, ἐπὶ ζῆμίᾳ τῆς φυσικότητος καὶ τῆς ἀληθείας. Ὁμολογεῖ ὅτι τὸ υλικόν του ἔχυσεν εἰς ἓνα τύπον, τὸν ὁποῖον εθεώρησεν ὁπωσδήποτε ἀπαραίτητον καὶ ἀνεὺ τοῦ ὁποίου το ἔργον του δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προβάλλῃ ἀξιώσεις καλλιτεχνικοῦ ὁργανισμοῦ. Ἀλλὰ κρίνει ἀναγκαῖον νὰ εἴπῃ καὶ νὰ τονίσῃ ὅτι ὁ τύπος οὗτος δὲν ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τοὺς γνωστοὺς. Ἐπομένως ἡ πρωτοτυπία τοῦ ἔργου του — γνώρισμα ἄλλωστε ἀναγκαῖον παντός φιλολογικοῦ προιόντος ἀληθῶς πρωτοτύπου — δὲν ἔγκειται εἰς τὸ δὲν εἶναι μεταφρασμένον ἀπὸ ξένην τινα γλώσσαν.

Ὁ ἔχον ὑπ' ὄψει του τα ἀνωτέρω, θὰ δυνηθῇ νὰ ἐξηγήσῃ ευχερῶς ὅσα ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ τὼ ἐφαίνοντο ἰσως παράδοξα: Ὁ πρωτεύων κωμικός χαρακτήρ εἶναι ὁ τῆς χήρας Κλεοπίτρας Μασώλου. Κράμα προλήψεων, ἀνοησιῶν καὶ ταπεινῶν αισθημάτων, ἡ μικρόνους αὐτῇ γυνὴ κρίνει μόνον ἐκ τῶν ἀπατηλῶν πολλάκις ἐξωτερικεύσεων κ' ἐκ τούτου ἀξιόη και νομίζει ὅτι θὰ κριθῇ κ' ἐκεῖνη, ψεύδεται καὶ πλανάται διαρκῶς, γίνεται δὲ καταγέλαστος δι' υπερβολικῶν ἐκδηλώσεων λύπης, τὴν ὁποίαν κατὰ βάθος δὲν ἠσθάνθη ἐπὶ τῷ θανάτῳ συζύγου, ὀλίγον ὑπ' αὐτῆς ἠγαπηθέντος. Εἰς ἀντίθεσιν βλέπομεν τὸν νέον Νίκον Στράνην, ἀληθῶς ἀνεπτυγμένον τὸν νουν καὶ τὴν καρδίαν, ζητούντα καὶ λέγοντα πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, δίκαιον, εὐθύ, εἰλικρινή. Καὶ ὁμῶς μέχρι τέλους δὲν θριαμβεῖ αὐτός. Τὴν θέσιν του ἐν τῇ οἰκογενείᾳ Μασώλου καταλαμβάνει ἄλλος, ὁ Πέτρος Πετρόπουλος, ελαστικῆς συνειδησεως ἄνθρωπος, ὑπόουλος, πονηρός, ἔρπων καὶ κολακεύων, με ὅλους συμφωνῶν καὶ συμμορφούμενος ἐνάντιοι με τὰς περιστάσεις. Εἶνε τούτον δίκαιον καὶ ἱκανοποιητικόν; Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐνδιαφέρεται, δὲν τὸ ἐξετάζει πολὺ. Ζωγραφίζει τὴν κοινωνίαν ὁποῖα εἶνε καὶ ὅχι ὁποῖα πρέπει νὰ εἶνε. Κ' εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν, τὴν πλήρη ἀνοησιῶν κ' προλήψεων, τὴν ὁποίαν ἐκπροσωπεῖ ἡ Κλεοπίτρα Μασώλου, ἠττώνται μὲν οἱ Στράνη, θριαμβεῖουν δὲ οἱ Πετρόπουλοι.

Ἀλλ' ἂν θελήσῃ τις νὰ ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα ὑπὸ ἄλλην, υψηλοτέραν ἔποψιν, θ' ἀνεύρῃ τὴν δια τοῦ ἔργου διήκουσαν ἠθικὴν. Ἡ ὡμῆ, ἡ ἀγρία, ἡ ἀτίθασος, ἡ σχεδόν πείσιμων εἰλικρινεῖα τοῦ Νίκου Στράνη, ἡ πολλάκις κινούσα τὸν γέλωτα τοῦ θεατῆ, ὡς παν υπερβολικόν, δὲν εἶνε τι ἀξιοκατάκριτον; Ἀνθρώπος με τοιαύτας ἰδέας κ' τοιαύτην συμπεριφορὰν, εἶνε δυνατόν νὰ ζῆσῃ καὶ νὰ προκόψῃ εἰς μίαν κοινωνίαν, οἰανδήποτε; Ἡ ἄκρα δικαιοσύνη δὲν εἶνε κατὰ

βάθος αδικίας; Και η σκληρότης με την οποίαν δύναται τις να πατάξει το ψεύδος και την υποκρισίαν πλασμάτων ασθενών, γυναικών μάλιστα, δεν είναι πάντοτε σκληρότης; Και η υποχώρησις προ των αδυναμιών, η περιστολή του ιδίου εγωισμού απέναντι του εγωισμού των άλλων, δεν επιβάλλεται κάποτε ως μία αρετή; Δεν είναι δίκαιον λοιπόν και ηθικόν να γελοιοποιηθή μέχρι τέλους δια της αποτυχίας προ των ομιμάτων του θεατού ο Νίκος Στράνης, ακριβώς δια την υπερβολικὴν του ειλικρίνειαν;

Όπωσδήποτε, ο συγγραφέας της κωμωδίας φρονεί, ότι αν έδιδεν άλλην λύσιν, ικανοποιούσαν περισσότερο τους αφιλοσοφήτους, το έργον πιθανόν να εθεωρείτο συμφυτότερον προς τα παραδεδεγμένα, αλλά θα ήτο έργον συνθηματικόν, νόθον, ψευδές — και τουούτον έργον ουδέποτε εσκέφθη να γράψη.

Όπως οι χαρακτήρες, όπως η διαίρεσις, όπως η πλοκή και η λύσις, ούτω και η γλώσσα του έργου τούτου προσπαθεί να είναι φυσική και αληθής. Έκαστον πρόσωπον, αναλόγως της πνευματικής του αναπτύξεως κ' της ψυχολογικής στιγμής, εις την οποίαν ευρίσκειται, ομιλεί ως θα ωμίλει και εις την ζωήν. Επομένως ούτε δημοτική αυστηρώς ούτε καθαρεύουσα είναι η γλώσσα της κωμωδίας. Είναι το κράμα εκείνο το λογικόν και αναγκαίον, το οποίον μεταχειριζόμεθα συνήθως λαλούντες — και το μόνον άλλωστε το οποίον, κατά την ταπεινωτάτην γνώμην του συγγραφέως, δύναται να προσδώσῃ εις σύγχρονα σκηνικά έργα την χροιάν εκείνην της αληθείας, η οποία είναι απαραίτητος δια την καλλιτεχνικήν αυτών υπόστασιν. Ο συγγραφεύς της παρούσης κωμωδίας εν τούτοις, παν άλλον φρονεί ή ότι το έργον του είναι αριστούργημα. Κάλιον παντός γνωρίζει, ότι δια να γραφή ένα αριστούργημα, δεν αρκεί η καλή πρόθεσις μόνη... Και πάντα τα ανωτέρω εσημείωσεν απλούστατα ως προθέσεις. Κατά πόσον επέτυχεν, άλλως απόκειται να δοκιμάσουν. Και ο συγγραφεύς θα σεβασθή ειλικρινώς το δεδικασμένον!

Αθήνησιν, Ιανουάριος 1899

ΠΡΟΣΩΠΙΑ

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ, χήρα ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΜΑΥΣΩΛΟΥ, 48 ετών.
ΚΡΥΣΤΑΛΙΑ ΜΑΥΣΩΛΟΥ, εικοσαέτις, θυγάτηρ της.
ΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΝΗΣ, εικοσιπέντε ετών, αρραβωνιαστικός της Κρυσταλλίας.
ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ ΜΑΥΣΩΛΟΣ, πενηνταπέντε ετών, ανδράδελφος της Κλεοπάτρας.
ΑΓΑΘΗ ΜΑΥΣΩΛΟΥ, σύζυγός του, σαράντα ετών.
ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, οικογενειακός φίλος, τριάντα δύο ετών.
ΒΑΓΓΕΛΗΣ, νεαρός υπηρέτης.

Η σκηνή σύγχρονος εν Αθήναις, εις την οικίαν της χήρας Μανσώλου.

Ο Μακαρίτης Μαύσωλος

Πράξις πρώτη.

Μικρά αίθουσα, πένθιμος, σκοτεινή, γυμνή από κοσμήματα. Τα παράθυρα κλειστά, τα παραθυρόφυλλα κατεβασμένα. Εις το μέσον μικρά τράπεζα με μαύρον κάλυμμα. Αριστερά ένας καναπές, επί του οποίου κείνται ατάκτως μαύρα υφάσματα και κρέπια. Θύρα εις το βάθος. Θύρα δεξιά. Παράθυρα τρία.

Σκηνή Α΄ Νίκος, Βαγγέλης.

ΝΙΚΟΣ

Μπα! Τ' είν' αυτό; Η κόλασις δεν θα είνε πιο μαύρη... (Φωνάζει) Μαρία! Βαγγέλη!
Πιός είν' εκεί;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

(Από μέσα) Εγώ, κύριε Νίκο.

ΝΙΚΟΣ

Έλα δω, Βαγγέλη.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Εισέρχεται προθύμως αλλ' αθορύβως και ίσταται περιμένων διαταγής. Είναι και αυτός μαυροφορεμένος.

ΝΙΚΟΣ

(φωνάζων) Μα που είσαι, Βαγγέλη;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Εδώ, κύριε!

ΝΙΚΟΣ

Μπα! Μα που να σε ιδώ σε τέτοιο σκοτάδι; Γιατί έτσι;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Η κυρία θέλει να έχουμε κλειστά.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Άλλη ιδέα!

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Το πένθος, βλέπετε...

ΝΙΚΟΣ

Δεν βλέπω τίποτα. Να μου κάμης την χάρι ν' ανοιξης, για να ιδώ. Μόνον οι τυφλοπόντικοι κάθονται στα σκοτεινά.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Κ'εγώ αυτό στοχάζομαι, κύριε Νίκο.

ΝΙΚΟΣ

(ευχαριστημένος από το φως) Έτσι, ντε, ας φέξη!

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

(μειδιών) Ας φέξη, βέβαια! Το φως είναι πάντα καλό. Αλλά η κυρία μου, βλέπετε, έχει κάτι ιδέες... (ανοίγει και τα τρία παράθυρα).

ΝΙΚΟΣ

(ωσει καθ' εαυτόν) Σκοτεινές ιδέες, ε;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Μάλιστα, κύριε, σκοτεινές. Αλλά το πένθος, βλέπετε...

ΝΙΚΟΣ

(καθήμενος) Τώρα βλέπω, μάλιστα. Το πένθος είναι μαύρο και το σκοτάδι είναι μαύρο. Δεν ειν' έτσι;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Η κυρία μου όμως το παρακάνει.

ΝΙΚΟΣ

Φθάνει, Βαγγέλη, αρκετά είπες. Πήγαινε τώρα.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Ήθελα να σας πω, κύριε γαμπρέ, μη με παρεξηγήτε...

ΝΙΚΟΣ

(μειδιών) Φθάνει, φθάνει, τα είπες. Δεν είναι δική σου δουλειά να κρίνης τις ιδέες και τα έργα της κυρίας σου.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Με μαλώνετε;

ΝΙΚΟΣ

Βέβαια σε μαλώνω.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Τότες κ' εγώ δεν σας λέγω... κάτι που ήθελα να σας πω.

ΝΙΚΟΣ

Σαν τι ήθελες να μου πης;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Δεν σας το λέγω.

ΝΙΚΟΣ

(επιβλητικώς) Έλα, έλα, λέγε! Λέγε γρήγορα!

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Δεν μπορώ, κύριε Νίκο.

ΝΙΚΟΣ

(βγάζει το πορτοφόλι του, το ανοίγει, κυττάζει μέσα και ύστερα το φυλάττει) Για προσπάθησε να μπορέσεις. Όλοι όσοι κάτι θέλουν να κάμουν, προσπαθούν. (Μειδιά).

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

(βλέπων με αρκετήν όρεξιν το πορτοφόλι) Θα... προσπαθήσω, κύριε Νίκο.

ΝΙΚΟΣ

Τώρα όμως, αν θέλεις.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Τώρα είναι λιγάκι δύσκολο, αλλά τέλος πάντων. (Μυστηριωδώς) Ήθελα να σας πω για τον αρραβώνα σας με την κυρία Κρυσταλλία.

ΝΙΚΟΣ

Λέγε, ντε!

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Μα να! Άκουσα πως η κυρία μου δεν ήταν από την αρχή της γνώμης να πάρετε την θυγατέρα της. Ο μακαρίτης ο αφέντης μου το ήθελε πολύ. Εκείνος σας αγαπούσε γι αυτό έγινε.

ΝΙΚΟΣ

(Ακούων με αδιαφορίαν και μάλιστα περιφρονητικήν) Χμ!

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Η κυρία μου, λέει, ήθελε καλλίτερα για γαμπρό τον κύριο Πέτρο.

ΝΙΚΟΣ

Χμ! Ξέρεις αν εγγύρισε από το ταξίδι ο κύριος Πέτρος;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Μάλιστα, εχθές το βράδυ.

ΝΙΚΟΣ

Ήλθε εδώ;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Όχι, εγώ πήγα στο σπίτι του. Μ' έστειλε η κυρία να ρωτήσω. Βλέπετε η κυρία μου τον αγαπάει πολύ και γι αυτό τον ήθελε και για γαμπρό. Ε, όπου μοιάζει, συμπεθεριάζει. Έτσι, σαν κι αυτούς είναι ο κύριος Πέτρος.

ΝΙΚΟΣ

Πάλι, Βαγγέλη, άρχισες την κριτική. Προτιμώ τα γεγονότα.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Κ' εγώ, κύριε Νίκο. Να που θα σας πω κι ένα άλλο.

ΝΙΚΟΣ

Λέγε.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Η κυρία μου λέγει θα ξοδέψη πενήντα χιλιάδες δραχμές μάλιστα, κύριε, πενήντα ολόκληρες χιλιάδες — για να φτιάση τον τάφο του μακαρίτη.

ΝΙΚΟΣ

(με την ιδίαν περιφρονητικήν αδιαφορίαν) Έτσι, ε; Και ποιός σου τότε;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Η Μαρία, λέει, που τάκουσε με τ' αυτιά της.

ΝΙΚΟΣ

Μα εκείνη έχει κάτι αυτάκια σαν αχιβαδίτσες. Πως μπορεί και ακούει τόσο μεγάλα λόγια;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Δε μου τότε εμένα, κύριε Νίκο. Εντοσούτω τα άκουσε. Και όχι, λέει, απ' αγάπη στο μακαρίτη! — πφ! Αγάπη! Δεν βαριέστε! Τα ξέρω και τα ξέρετε — παρά έτσι, για ένα πείσμα, για να μην πάρετε, λέει, την προύκα σας σωστή. Και να σας πω, αυτής της ιδέας είμαι κι εγώ, κύριε Νίκο.

ΝΙΚΟΣ

Πάλι κρίσεις και επικρίσεις. Δεν μου λες, σε παρακαλώ...

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Ορίστε, κύριε!

ΝΙΚΟΣ

Πριν γίνεις υπηρέτης, τι δουλειά έκανες;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

(μελαγχολικώς) Υπηρέτης, κύριε. Εγώ εγεννήθηκα υπηρέτης, κύριε. Εις το σπίτι μας υπηρετούσα τον μεγαλύτερό μου αδελφό, που ήταν στραβός. Εις το σχολείο ύστερα υπηρετούσα το δάσκαλο.

ΝΙΚΟΣ

Ήταν στραβός και αυτός;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Όχι, κύριε, κουτσός. Και από το σχολείο μπήκα σε σπίτι αμέσως.

ΝΙΚΟΣ

Υπηρέτης εκ γενετής. Περίεργον. Κ' εγώ ενόμιζα πως έκαμες κριτικός σ' εφημερίδα.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

(ζωηρώς) Όχι, κύριε Νίκο, τέτοιο πράγμα, ποτέ. Σας ορκίζομαι.

ΝΙΚΟΣ

(μειδιών) Καλά. *(εξάγει πάλι το πορτοφόλι του και το ανοίγει. Ο Βαγγέλης φαιδρύνεται και ασυνειδήτως πλησιάζει τείνων την χείρα)* Να, πάρε ένα δίδραχμο.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Ευχαριστ...

ΝΙΚΟΣ

Να μου πάρης ένα πακέτο σιγαρέττα από εδώ αντίκρυ.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

(απογοητευμένος) Και τα ρέστα;

ΝΙΚΟΣ

(δήθεν έκπληκτος) Τα ρέστα θα μου τα φέρης εδώ.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

(στενάζων) Πο...λύ καλά.

ΝΙΚΟΣ

Άλλη φορά όμως, πρόσεξε, γιατί δεν θέλω να μου κάμνης τέτοιες ομιλίες. Άκουσες; Να μην ανακατεύεσαι σε ξένες δουλειές και να μη μου λες παρά ότι σ' ερωτώ.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

(εξερχόμενος και δυσαρεστημένος). Μ' ερωτήσατε, κύριε Νίκο και σας είπα, μήπως δεν μ' ερωτήσατε; *(Φεύγει δια της θύρας του βάθους)*.

ΝΙΚΟΣ

(γελών) Κακόμοιρε Βαγγέλη! *(Σοβαρευόμενος)* Αλλά και κακόμοιρε Νίκο. *(εξετάζει, μόνος επί τινος στιγμάς τα επί του καναπέ υφάσματα και κρέπια)*.

Σκηνή Β' Κρυσταλλία, Νίκος

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(Εισέρχεται από την δεξιάν θύραν. Μαυροφόρα, κομψή και μάλλον μελαγχολική). Καλή μέρα, Νίκο.

ΝΙΚΟΣ

(τρέχων εις προϋπάντησίν της) Ω, καλημέρα, Κρυσταλλία μου! *(Λαμβάνει την χείρα της και σπεύδει να τη φιλήση εις το μάγουλο)*.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(απομακρυνομένη εντρόμως) Α, Νίκο, όχι! Μη! Μη!

ΝΙΚΟΣ

(αφήνων την χείρα της και απομένων έκπληκτος). Τι έπαθες, καλέ;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Νίκο, έχουμε πένθος σου το ξαναείτα. Ιδές τα κόκκινά μου μάτια. Έκλαιγα... Η μητέρα δεν επιτρέπει πεια καμμίαν ευχαρίστησιν, καμμίαν απόλαυσι.

ΝΙΚΟΣ

(εις τόνον ακάκου ειρωνείας) Την καυμένην την Κρυσταλλίαν μου. Και γι αυτό έκλαιγες;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(εις τον ίδιον τόνον) Ναι, μάααλιστα.

ΝΙΚΟΣ

Και ως πότε θα διαρκέση το πένθος του φιλιού;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Ως το μνημόσυνο μεθαύριο.

ΝΙΚΟΣ

Σαν πολύ μου φαίνεται.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Αυτό πε το της μαμάς.

ΝΙΚΟΣ

Ώστε έχεις απόφασι να μην παρακούσης ούτε φανερά ούτε κρυφά;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Ούτε κρυφά ούτε φανερά.

ΝΙΚΟΣ

Εύγε. Είσαι καλή κόρη.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Μου φαίνεται πως με κοροϊδεύεις...

ΝΙΚΟΣ

Α, αυτό σε παρακαλώ να το βγάλεις από το νου σου. Εγώ δεν κοροϊδεύω ποτέ. *(Δεικνύει τα επί του καναπέ υφάσματα)*. Αυτά εκεί τι είναι;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(πλησιάζουσα και τακτοποιούσα τα υφάσματα) Να, δεν τα βλέπεις; Υφάσματα. Θα κά-
νουμε από ένα καλό φόρεμα εγώ και η μαμά για το μνημόσυνο. Αλήθεια, Νίκο, μου
πηγαίνουν τα μαύρα;

ΝΙΚΟΣ

Μα... ξέρω κι εγώ... μου φαίνεται ότι σε κάνουν λιγάκι... κίτρινη.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(κάπως δυσσαστημένη) Κίτρινη; μπράβο σου! Αγκαλιά από τέτοια κομπλιμέντα μ' έχεις
συνειθισμένη...

ΝΙΚΟΣ

Μα τι; επρόκειτο περί κομπλιμέντου; Μ' ερώτησες πως σου πηγαίνουν και σου είπα.
Εγώ λέω τη γνώμη μου και χωρίς να μ' ερωτούν και θα την κρύψω όταν μ' ερωτούν;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Αυτό, λέει η μαμά, είναι το μεγαλύτερό σου ελάττωμα.

ΝΙΚΟΣ

Ας είναι, άλλος το λέγει προτέρημα. Έπειτα τι κίτρινη και ξεκίτρινη... μπορείς να
φορέσης τώρα άλλο χρώμα από το μαύρο;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(στενάζουσα) Όχι, δυστυχώς.

ΝΙΚΟΣ

Λοιπόν;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Σα να έχης δίκιο... *(κυττάζεται εις τον καθρέπτην)* Να, με κάνουν κίτρινη... Τι κρίμα!
Μπορεί όμως να είναι χαλασμένο το χρώμα μου από την λύπη...

ΝΙΚΟΣ

(βηματίζων κατά μήκος του δωματίου) Πιθανόν.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(ακόμη εις τον καθρέπτην) Να ιδούμε όμως, θα έλθη αύριο η γράπτρια; Ευτυχώς τα
πένθημα είναι απλά και δεν θέλουν πολλή φασαρία. Μόνο τα μανίκια είναι κάμποσο
δύσκολα. Ουφ! Τι αηδία αυτά τα φουσκωτά μανίκια που έβγαλαν τώρα!

ΝΙΚΟΣ

Μάλιστα για τις κοντές σαν κι εσέ...

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Ναι, καυμένη. *(Ολονέν εις τον καθρέπτην)* Τώρα όμως τις φούσκες τις κάνουν πειο κοντές, να έτσι! *(Κονταίνει την μίαν φούσκαν του μανικιού της)* Για ιδές πως σ'αρέσει καλύτερα το μανίκι, έτσι *(δεικνύει την μακράν φούσκαν)* ή έτσι; *(δεικνύει την κοντήν)*. Ε, Νίκο;

ΝΙΚΟΣ

Ξεύρω κι εγώ;... ούτε έτσι, ούτε έτσι.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Πως να τα κάμω, τέλος πάντων;

ΝΙΚΟΣ

Να, κάμε το ένα κοντό και το άλλο μακρύ...

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(θυμώνει, αφήνει τον καθρέπτην και επαναφέρει την τάξιν εις το ένδυμά της) Ωραία... ωραία, κύριε! Εγώ πταίω που κάθομαι και σου κάνω τέτοιες κουβέντες. *(Κάθηται)*.

ΝΙΚΟΣ

Σα να το κατάλαβες. *(Μειδιών και πλησιάζων)*. Δεν θέλω όμως και να θυμώνης. Έλα! Έλα! *(τη παρουσιάζει μίαν ανθοδέσμην από ρόδα)* Μου επιτρέπεις, μου επιτρέπει το πένθος σου να σου προσφέρω...

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(εγείρεται έντρομος και οπισθοχωρεί) Άνθη! τι λες καλέ; Άνθη! μα τι έπαθες σήμερα; *(Όλονέν οπισθοχωρούσα)* Άνθη! και τι να τα κάμω τώρα; που να τα βάλω;... Αν θέλγης να μ'ευχαριστήσης να τα πας στον τάφο του πατέρα μου!

ΝΙΚΟΣ

(παρατηρών σοβαρώς την ανθοδέσμην του) Α, έχεις δίκιο... πολύ κτυπητό χρώμα... αν ήταν τουλάχιστον μαύρα.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Μα υπάρχουν μαύρα άνθη;

ΝΙΚΟΣ

(με πολύ φανεράν ειρωνείαν) Αμφιβάλλεις ότι αν υπήρχον θα σου έφερνα;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(εις τον ίδιον τόνον) Ευχαριστώ πολύ.

ΝΙΚΟΣ

(φυλάττων πάλιν την ανθοδέσμην του). Δεν μου λες όμως, χωρίς τα αστεία. Όσο θα διαρκή αυτό το τρομερό και απαραδειγμάτιστον πένθος, τι θα γίνεται, παρακαλώ, η αγάπη μας;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Θα υπάρχη.

ΝΙΚΟΣ

Αλλά χωρίς φιλία και χωρίς άνθη, ε;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Τα είπαμε.

ΝΙΚΟΣ

Δηλαδή έχει πένθος και η αγάπη μας.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Φυσικά.

ΝΙΚΟΣ

(μετά μικράν σιωπήν) Τώρα, Κρυσταλλία, τώρα που έχεις πένθος;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Δεν είχες την αξίωσιν να πεθάνω της πείνας;

ΝΙΚΟΣ

Πως λοιπόν εσύ έχεις την αξίωσιν να ζήση η αγάπη μας;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Αγάπη που θέλει άνθη και φιλιά για να ζήση, καλλίτερα, λέει η μαμιά, να πεθάνη. Ωστε μη μου τα λες εμένα αυτά πε τα της μαμιάς.

ΝΙΚΟΣ

Άλλη φορά δεν άκουες και τόσω πολύ τους γονείς σου. Πως έξαφνα η τόση ευπειθία;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(ταπεινούσα τους οφθαλμούς) Μα γι αυτό. Λέει η μαμιά, μ' ετιμώρησεν ο Θεός και μου πήρε τον πατέρα μου.

ΝΙΚΟΣ

(χάνει την υπομονήν, αποβάλλει πάσαν προσποίησιν και υψώνει την φωνήν) Να σε πω, Κρυσταλλία. Να μη μου μιλάς εμένα έτσι. Εγώ δεν σε ήξευρα ούτε για κακή ούτε για ανόητη. Κάτι τρέχει και αυτό που τρέχει να μου το πης καθαρά και ξάστερα.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(με τρόμον) Για τ' όνομα του Θεού, Νίκο, μη φωνάζεις... μη φωνάζεις έτσι... η μαμιά μου είπε να μιλούμε σιγά σιγά... η φωνή μας μόλις να είνε ψίθυρος... αυτό πηγαίνει στο πένθος... σιγανή φωνή και σκοτάδι... Μα που είνε το σκοτάδι; Εσύ είπες ν' ανοίξουν τα παράθυρα;

ΝΙΚΟΣ

(καθήμενος εν απελπισία) Ναι, ναι... εγώ. (Σχεδόν κατ' ιδίαν). Αίνιγμα ζωντανό είναι αυτό το κορίτσι.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Κακά έκαμες. Τώρα θα έλθη η μητέρα και θα φωνάξη.

ΝΙΚΟΣ

Μα δεν είπες ότι δεν επιτρέπονται στο πένθος οι φωνές;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(απαξιούσα να απαντήση) Πρέπει να φωνάξω τον υπηρέτη να τα κλείση.

ΝΙΚΟΣ

Και συ θα φωνάξεις;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Ουφ! Ανυπόφορε! (Πηγαίνει εις την θύραν του βάθους και φωνάζει σιγά σιγά). Βαγγέλη! Βαγγέλη!

ΝΙΚΟΣ

(*σοβαρώς*) Άφησε τώρα σε παρακαλώ, Κρυσταλλία. Εγώ δεν μπορώ να κάθομαι στα σκοτεινά σα νυκτερίδα. Είναι δηλαδή ανάγκη να έχουμε κλειστά τα παράθυρα, για να έχουμε πένθος; Ισα ίσα όταν το πένθος είναι αληθινά μες τη ψυχή, χρειάζεται φως και αέρας.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Ναι, κανυένε, μα η μαμιά... (Παραιτείται της ιδέας να κλείση τα παράθυρα).

ΝΙΚΟΣ

Το ξεύρω, της αρέσουν λιγάκι αι επειδείξεις. Μταιοδοξία και εις το πένθος ακόμη. Αλλά όταν έχω εσένα με το μέρος μου ημπορώ να την πείσω...

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(*ως προσβληθείσα*) Να την πείσης; Έννοια σου και η μητέρα μου δεν είναι απ' εκείνες...

ΝΙΚΟΣ

Απ' εκείνες που τι;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Απ' εκείνες που πείθονται.

ΝΙΚΟΣ

(*γελών*) Αυτό δεν την τιμά.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Σε παρακαλώ! Αν έχεις πάλι σκοπό να μου κατηγορήσης τη μητέρα μου, σε ειδοποιώ ότι δεν edιάλεξες καλήν ώρα.

ΝΙΚΟΣ

Και τι ώρα έπρεπε να διαλέξω;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(*πολύ δυσηρεστημένη*) Δεν ηξεύρω... (*Έξαφνα με μυστηριώδη τόνον*). Ήλθε και ο κύριος Πέτρος από το ταξίδι, το έμαθες;

ΝΙΚΟΣ

Τι σχέσιν έχει ο κύριος Πέτρος με όλα αυτά;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Τίποτα. Έτσι, σ' ερωτώ.

ΝΙΚΟΣ

Ναι, το έμαθα. Και υποθέτω ότι θα το έκανε πάλι ρόιδο με το εμπόριό του.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Και που το ξέρεις; Αυτή τη φορά μπορεί να εκέρδισε.

ΝΙΚΟΣ

Ετσι λέει η μαμιά;... Ναι, θα εκέρδισε όπως και τις άλλες φορές. Αυτός, παιδί μου, μόνο να χάνη ξεύρει.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Δεν πταίει. Η τύχη τον εκατάτρεξε. Έπειτα δεν είχε και ποτέ μεγάλα κεφάλαια.

ΝΙΚΟΣ

Παρά μόνον μεγάλες ιδέες και μεγάλα σχέδια. Δεν βαρύνεσαι!

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(βλέπouσα δεξιά) Α, να, έρχεται η μαμά. Μην της κατηγορήσης τον Πέτρο, να ζης.

Σκηνή Γ' Κλεοπάτρα και οι άνω.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(εισέρχεται από την δεξιάν θύρα. Φορεί ολόμαυρα. Κρατεί εν μανδήλιον με μαύρην παρυφήν και εν φιαλίδιον με ανώδυνον. Προσποιείται την καταπεπονημένην από την λύπην, την εξαντλημένην από τους θρήνους) Καλή μέρα, παιδί μου... Καλώστον!

ΝΙΚΟΣ

(εγειρόμενος και προχωρών να της δώσει το χέρι) Καλή μέρα σας, μαμμά. Πως επεράσατε;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(βλέπouσα τα παράθυρα ανοικτά και γινομένη έξω φρενών) Μπα! Μπα! Καλέ, ποιός μου άνοιξε τα παράθυρα; Α, εκείνο το ζώον ο Βαγγέλης! Κλείστε! Κλείστε! δεν μπορώ να βλέπω φως!... δεν μπορώ μπροστά να υποφέρω το φως... (χωρίς να δώσει το χέρι της εις τον Νίκον, προχωρεί προς το πρώτον παράθυρον). Έλα, Κρυσταλλία μου, έλα, Νίκο μου, ελάτε, παιδιά μου... κλείστε, κλείστε γρήγορα. (Η Κρυσταλλία πλησιάζει το δεύτερον παράθυρον και ο Νίκος εκών άκων το τρίτον).

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Δεν πταίει ο Βαγγέλης, ο Νίκος του είπε να τ' άνοιξη.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(κλείουσα το παράθυρον) Ο Νίκος;... έχει δίκιο ο Νίκος. Δεν είχε ποτέ την ατυχία να χάσει δικόν του άνθρωπον. Εύχομαι να μην του τη δώσει ο Θεός ποτέ. Αλλά τότε θα έβλεπε τι θα πη μαύρη καρδιά.

ΝΙΚΟΣ

Και σκοτεινός θάλαμος. (ίσταται παρά το παράθυρον, ως να θέλη να το υπερασπίση κατά ενδεχομένου κλεισίματος).

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(κλείουσα και αυτή το παράθυρόν της) Αυτά ο Νίκος τα νομίζει επιδειξεις... δηλαδή ότι τα κάνουμε για τα μάτια του κόσμου....

ΝΙΚΟΣ

Α, όχι! αυτό το σκοτάδι τουλάχιστον είναι για τα μάτια τα δικά μας.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(στενάζουσα) Ε, όποιος μετρά τους άλλους με το δικό του πήχυ...

ΝΙΚΟΣ

Με συγχωρήτε! σας λέγω δεν είπα αυτό. Εγώ είπα πρώτον ότι εις το πένθος ωφελεί το φως. Δεύτερον ότι εγώ δεν μπορώ να κάθομαι στα σκοτεινά.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(καθήμενη κάπου εις τον καναπέν, πλησίον των μαύρων υφασμάτων) Αυτό διαφέρει. Αλλ' αν δεν μπορής να μείνεις στα σκοτεινά, τι να σε πω κι εγώ... μην έρχεσαι όσο έχουμε πένθος.

ΝΙΚΟΣ

Χμ! έτσι, ε;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Ξεύρω κι εγώ...

ΝΙΚΟΣ

Να μην έρχομαι, μου είναι λιγάκι δύσκολο, ας είνε. Αλλά δεν μπορούμε τάχα να κάνουμε ένα συμβιβασμό;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(ερχομένη πλησίον του Νίκου, ισταμένου πάντοτε παρά το παράθυρο) Σαν τι συμβιβασμό;

ΝΙΚΟΣ

Να, εκλείσατε σεις τα παράθυρά σας; πολύ καλά. Εγώ ν' αφήσω το δικό μου ανοικτό. Έτσι ούτε πολύ φως θα είνε, ούτε πολύ σκοτάδι.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Όχι, όχι, σε παρακαλώ, κλείσε το. Όλα τα παράθυρα είναι δικά μου και εννοώ να τα έχω κλειστά. Αυτό θα πη πένθος τέλειο και σωστό. Γυναίκα που χάνει τον άνδρα της και αφήνει τα παράθυρά της ανοικτά θα πη ότι γυρεύει να τον αντικαταστήση. (Στενάζει ηχηρώς και οσφραίνεται το φιαλίδιον).

ΝΙΚΟΣ

(γελά δυνατά) Καλό κι αυτό!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Δηλαδή, τι γελάς;

ΝΙΚΟΣ

Μπορώ, καλέ, ν' ακούω τέτοια πράγματα και να μη γελώ;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Να μη γελάς πολύ, σε παρακαλώ, γιατί έχομε πένθος και να κλείσης το παράθυρο.

ΝΙΚΟΣ

Δεν γελώ πια. Αλλά να σας πω κάτι τι άλλο; Δεν κάνει τώρα, που είμεθα εμείς κι εμείς, να έχωμεν ανοικτό το ένα παράθυρο και άμα έλθη κανέννας ξένος να το κλείσωμεν αμέσως; (το κλείει και το ανοίγει) να, έτσι... και να γίνη το απαιτούμενο σκοτάδι;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(οσφρανομένη το ανώδυνον) Αι... ας είνε πια... αφ' ου σ' ενοχλεί τόσω... Γαμβρός είσαι κι εσύ! Πρόσεξε όμως αμ' ακούσωμεν ξένα βήματα θα το κλείσωμεν αμέσως. (Στενάζει).

ΝΙΚΟΣ

Και ερημητικώς, έννοια σας. (Προς την Κρυσταλίαν ιδιαίτερώς). Τα βλέπεις τα; Άμα σου λέγω ότι όλα είναι για τα μάτια του κόσμου, πίστευσέ με!

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Ουφ! (Καταβιβάζει την κεφαλήν και δεν απαντά άλλον).

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

(εισερχόμενος από την θύραν του βάθους) Ορίστε, κύριε Νίκο τα τσιγάρα σας και (στενά-

ζει) τα ρέστα σας. (του δίνει το πακέτο και τα χρήματα). Κυρία! (προς την Κλεοπάτρα) ο ζωγράφος έστειλ' ένα παιδί και είπε πως η εικόνα του μακαρίτη είναι έτοιμη.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(περιαληγής) Άντρα μου!

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Να την στείλη, λέει, ή θα στείλετε να την πάρετε;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(μ' αφινιδιάν έκρηξιν δακρύων). Άντρα μου! αντρούλη μου χρυσέ! Σωτηράκη μου! Μαύσωλέ μου! Αχ! Τι μου έμελλε της κακομοίρας! Εικοσιτέσσερα χρόνια, επτά μήνες και δύο εβδομάδες εξήσαμε μαζί... και τώρα; σ' έχασα για να βάλω στη θέση σου ε να κομμάτι πανί μτογιατισμένο! Τι να το κάμω; τι; Ω! Ω! (Ο θρήνος δεινούται βαθμηδόν; και η κυρία ξεφωνίζει).

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Να τόξευρα, δεν θα σας έλεγα τίποτα.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(προς τον υπηρέτην) Τώρα σε φέραμε κι εσένα; Δεν τα ξεύρεις αυτά; Επρεπε να το τ'ης με τρόπο. Μην κάνετε έτσι, μαμά... μυρίσετε το ανώδυνο.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(κλαίουσα ολονέν) Δεν μπορώ να βαστάξω... δεν μπορώ... θα πεθάνω... ω, πονώ, παιδιά μου, πονώ, θα πεθάνω!

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

(συγκεκνημένος) Να μην πεθάνετε, κυρία μου, για να μη χάση και ο ζωγράφος τα χρήματά του... φτωχό παιδί το καυμένο...

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Πάψε, βλάκα!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Έννοια σου, γιατί τότε θα κερδίση πιο πολλά, τα παιδιά μου θα κάμουν και τη δική μου την εικόνα... αλήθεια, Νίκο μου, αλήθεια, Κρυσταλλία μου; (κλαίει και οσφραίνει: τα μανιωδώς το φιαλίδιον) Αχ! θα πεθάνω, θέλω να πεθάνω... αχ!

ΝΙΚΟΣ

(πλησιάζων) Αφήστε τόρ' αυτά, καλέ μαμά! Εις τίποτα δεν σας χρησιμεύουν. Είναι καιρός για κλάμματα; Το παιδί περιμένει απάντησιν. Πείτε του: θέλετε να την στείλη ή θα στείλετε να την πάρετε;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(έξαλλη, χειρονομούσα) Μη! μη! όχι! όχι! δεν μπορώ σήμερα, δεν αντέχω... δεν είμαι εις κατάσταση να δω την εικόνα του σήμερα... Επέρασα μια πολύ άσχημη νύχτα, ξενέκλεισα μάτι. Αύριο πια... ας τη φέρη αύριο.

ΝΙΚΟΣ

Πολύ καλά! Μην κάνετε έτσι. (Προς τον υπηρέτην). Βαγγέλη, πες του παιδιού να την φέρη αύριο... αύριο, άκουσε; σήμερα, πες, η κυρία είναι λιγάκι αδιάθετη.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Πολύ καλά. (εξεύρεται. Τα επί της σκηνής πρόσωπα μένουν επ' ολίγον άφωνα. Ο Νίκος βηματίζει. Η Κρυσταλλία δαγκάνει το μαντήλι της. Η Κλεοπάτρα εκπέμπει βογγητά, ολο-νέν ασθενέστερα).

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(εξαίφνης δυνατά) Τι να σας πω, όμως, παιδιά μου! Όσο συλλογίζομαι και το Βασιλάκη, τον ανδρόαδελφόν μου! Μα, να μη! (Διακόπτεται) Τι να σας πω, παιδιά μου! Θα σας τα πω!... δεν πειράζει... μια οικογένεια είμεθα... Μα να μη λυπηθή καθόλου, καλέ, τον αδελφό του; Τι σκληρή καρδιά που έχουν έχουν μερικοί άνδρες! Ακούς εκεί, καλέ, να γελά, ν' αστειεύεται, να μιλή, να πηγαίνει στη δουλειά του, σα να μη συνέβη τίποτα! Ο Νίκος τέλος πάντων είναι μισοδικαιολογημένος... έχασε τον μέλλοντα πεθερόν του... όπως και να το πης είναι ξένος... αλλά ο Βασιλάκης, καλέ, να χάση αδελφό ένα τέτοιο αδελφό, και να έχη ακόμα όρεξι να... (Διακόπτεται) δεν το χωρεί ο νους μου, παιδιά μου, δεν το χωρεί!

ΝΙΚΟΣ

(καθήμενος) Μου φαίνεται, μαμμά, ότι δεν σκέπτεσθε καλά. Απεναντίας, ο Βασιλάκης ελυπήθηκε πολύ τον αδελφόν του... και τον ελυπήθηκε βαθείά, τον ελυπήθηκε αληθι-νά...

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Α, θέλεις να πης ότι εμείς δεν τον ελυτηθήκαμε βαθείά και αληθινά, ε;

ΝΙΚΟΣ

Όχι, θέλω να πω μόνον ότι παρεξηγείτε τον Βασιλάκη. Αν γελά και αστειεύεται ο άνθρωπος, βιάζει τον εαυτόν του και το κάνει για σας, που νομίζετε ότι χάθηκε πλέον ο κόσμος και οβήσθηκε ο ήλιος, επειδή σας συνέβη ένα απύχημα — μεγάλο, δεν λέγω —

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Αυτό μας έλειπε! (τον αγριοκυττάζει).

ΝΙΚΟΣ

(συνεχίζων τον λόγον του). Αλλά εις το οποίον, όλοι τέλος πάντων είμεθα υποκειμένοι. Εγώ όμως ξεύρω πόσο τον ελυπήθηκε το μακαρίτη, που πολλές φορές τον έπιασα να κλαίει κρυφά, να! να!

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Κρυφά; Δηλαδή ο κύριος θεός μου εντρέπεται να κλαύση τον αδελφό του;

ΝΙΚΟΣ

(με κάποιο πείσμα) Μάλιστα. Και κάμνει πολύ φρόνιμα. Μάθε λοιπόν ότι ο σωστός άνθρωπος κλαίει κρυφά από τους άλλους — και μάλιστα από εκείνους που θα τους ελυπούσαν ή θα τους απέλιζαν τα δάκρυά του.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Δεν το ηξεύραμε!

ΝΙΚΟΣ

Να το μάθετε! Έπειτα εγώ νομίζω και ένα άλλο πράγμα. Η αληθινή, η βαθείά λύπη, η πλέον βαρεία λύπη, είναι ίσα ίσα εκείνη που δεν έχει πολλές εξωτερικάς εκδηλώσεις. (Στρέφεται αποτόμως προς την Κλεοπάτραν).

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Είσαι πολύ παιδί ακόμα, Νίκο, και δεν καταδέχομαι να σου απαντήσω όπως έπρεπε. Αν ελυπήθηκα ή όχι τον άνδρα μου, δεν θα δώσω λογαριασμό κανενός.

ΝΙΚΟΣ

Απεναντίας, εγώ βλέπω ότι σε όλον τον κόσμο θέλετε να δίνετε λογαριασμό, γιατί νομίζετε ότι λύπη είναι πάντα ό,τι φαίνεται.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Όχι, ήθελες να κάμω σαν την κυρία Χρυσονόμου, που όταν πέθανε ο άνδρας της κατόρθωσε να μην την πάρη χαμπάρι ούτε η γειτονιά. Τι αναισθησία, Θεέ μου! Ούτε ένα ξεφωνητό, ούτε μια λυποθυμία. Και ύστερα από τρεις μέρες έγραβε σαν να της είχε είχε ψοφήσει κανένα γατί. Αντίκρι μου την είχα και την έβλεπα.

ΝΙΚΟΣ

Φρόνιμη γυναίκα. Πρότυπον συζύγου και μητρός... Τα παράθυρά της τα είχε ανοιχτά εις το πένθος, αλλά δεν αντικατέστησε τον άνδρα της!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Ο Θεός να σ' αξιώση, τόσο να σε λυπηθή κι εσένα η γυναίκα σου, όταν θα πεθάνης.

ΝΙΚΟΣ

Ούτε να πεθάνω, ούτε να με λυπηθή!

ΒΑΓΓΕΛΗ

(Σεισέρχεται από την θύραν του βάθους) Κυρία!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Τι αγαπάς; Ήλθες πάλι να με ταράξεις;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Όχι, μπα! Η Μαρία μου είτε να σας ρωτήσω τι θα μαγειρέψουμε σήμερα;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Όχι... όχι... τίποτα... (Βαθμηδόν εξαπτομένη) Πάλι τα ίδια!... δεν θέλω να ξεύρω τίποτα... δεν θέλω ν' ακούω για φαγητά... Ας φάμε ψωμί ξερό. Τέτοια συμφορά μας ήυρε κι εμείς (κλαίει) θα συλλογιζόμαστε την κοιλιά μας; Φύγε! φύγε! πήγαινε. Δεν θέλω να ξεύρω τίποτα.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Με συγχωρείτε, κυρία μου. Δεν το ήθελα.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(με κλαυθμηρόν ύφος) Θα μείνουμε νηστικοί, μητέρα; Α, εγώ δεν το εννοώ αυτό.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Επανάσταση κι εσύ; Αγκαλιά, ποιόν άλλον έχεις αρχηγό παρά τον αρραβωνιαστικό σου;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(διαμαρτυρουμένη ζωηρώς) Για μένα λες τέτοιο πράγμα, μαμιά;

ΝΙΚΟΣ

(γελών) Δεν κάνετε καλά, μητέρα. Το κορίτσι έχει δίκιο. Τώρα που σας εξαντλούν τα καμώματα της λύπης ίσα ίσα πρέπει να φροντίζετε για φαγι καλό και δυναμωτικό. Θέλετε να πεθάνετε;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Ναι, θέλω να πεθάνω.

ΝΙΚΟΣ

Ε, δεν είναι σωστό. Η οικογένειά σας έχει την ανάγκη σας, το κορίτσι σας θέλει να φάγη. Τώρα πια οι συγγενείς έφυγαν. Θα φροντίσετε σεις. Δεν έχετε το δικαίωμα να πείτε: δεν θα μαγειρέψω πια. Τι σας πω! το πένθος πρέπει να είναι υψηλότερο, γιατί το κατεβάζετε εις την κουζίνα;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Αχ! (στενάζει δυνατά και μυρίζει το φαλίδιον).

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

(ενηθαρρυνόμενος) Να κανουμε, κυρία μια σούπα; να πάρω να πάρω και δύο — τρία μπιφτέκια;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(ήρεμος) Καλά, κάμε ό,τι θέλεις... αφήστε με τώρα. *(Μένει σκεπτική).*

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Έννοια σας, κυρία. Εγώ θα τα φροντίσω όλα. *(εξέρχεται).*

ΝΙΚΟΣ

Έτοι, μπράβο!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(εξαίφνης εξερχομένη από την σκέψιν της) Βαγγέλη! Βαγγέλη! Που είσαι;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

(επιστρέφων) Εδώ!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Να της της Μαρίας να μην αυγοκόψη την σούπα και να κάμη πουρέ πατάτες. Πε της να είναι καλό. Αν βρης και τίποτε μυαλά, πάρε να τηγανίσετε... *(Στενάζει πάλιν και οσφραίνεται).* Μην ξεχάσης και λίγο μαύρο χαβιάρι.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Πολύ καλά, κυρία, έννοια σας. *(εξέρχεται).*

ΝΙΚΟΣ

(σιγά σιγά προς την Κρυσταλλία) Κ' εγώ το πίστεψα... πως θέλει η μητέρα σου ν' αυτοκτονήσει από την πείναν! Τι ανόητος! *(Γελά).*

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(θυμωμένη) Ουφ, άφησέ με και συ! Ναι, είσαι ανόητος! Όλο με τη μητέρα μου τα έχεις. *(εγείρεται και πλησιάζει εις το παράθυρον, όπου μένει επί τινος στιγμής).*

ΝΙΚΟΣ

(γελών) Είνε λοιπόν πράγματα αυτά;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(προς τον Νίκον) Τι της είπες, καλέ, κ' εθύμωσε;

ΝΙΚΟΣ

Νάζια είνε... μη δίνετε σημασία...

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(όλως διόλου μητρική) Μη, καϊμένη, τώρα που έχομε πένθος δεν κάνει να της λες τέτοια λόγια... παιδί μου, να σε χαρώ.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

(από το παράθυρο, περιχαρής) Μητέρα, ο κ. Πετρόπουλος έρχεται ο Πέτρος.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(ομοίως περιχαρής) Μπα! τον καυμένο! Χθες εγύρισε από το ταξίδι του και να τον σήμερα ευθύς. Τι αγάπη που μας έχει!... Παιδιά, το παράθυρο! Γρήγορα το παράθυρο.

ΝΙΚΟΣ

(απελπισμένος) Α, διάβόλε!

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Έρχεται... εδώ έρχεται... Θα κλείσω το παράθυρο. *(Το κλείει)*. Α, Νίκο, αυτή τη συμφωνία εκάμαμε και μη χαλνάς τα μούτρα σου...

ΝΙΚΟΣ

(στενάζων) Να... τι γίνη! *(Βοηθεί και αυτός εις το κλείσιμον του παραθύρου. Γίνεται πάλιν σκότος. Σωπαίνουν και κάθηνται μυστηριωδώς περιμένοντας τον τον επισκέπτην. Η Κλεοπάτρα αρχίζει λυγμούς βαθμηδόν εντεινομένους)*.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ

(παρά την θύραν) Ο κ. Πετρόπουλος.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Ας ορίση!

Σκηνή Δ' Ο Πέτρος Πετρόπουλος και οι άνω.

ΠΕΤΡΟΣ

(εισέρχεται πολύ πένθιμος και κατηφής. Ίσταται ολίγον παρά την θύραν εξερευνών τον σκότος του δωματίου, είτα διευθύνεται προς την Κλεοπάτραν). Προσκυνώ, κυρία Κλεοπάτρα.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Καλό 'ς τον Πέτρο μου, καλό 'ς το παιδί μου. *(Θλίβει την χείρα του χωρίς να σηκωθεί και τον φιλεί κλαίονσα)*. Που είναι ο φίλος σου, που είναι ο αγαπημένος σου; που είναι ο Σωτηράκης σου που τον είχες σαν δεύτερο πατέρα;... Που είναι ο άντρας μου ο χρυσός... που είναι ο νοικοκύρης μου;

ΠΕΤΡΟΣ

(κλαίων επίσης αρκετά επιδεικτικώς). Μην κάνετε έτσι, κυρία μου Κλεοπάτρα... υπομονή... υπομονή... ε, αυτά έχει ο κόσμος, ο παλιόκοσμος. Ζωή σε λόγου σου, Κρυσταλλία μου. *(Θλίβει την χείρα της)*. Ζωή σε λόγου σου, Νίκο μου. *(Τον φιλεί και κάθεται)*. Τώρα, κυρία Κλεοπάτρα, τα παιδάκια σας να είναι καλά, η Κρυσταλλία σου, ο Νίκος σου και να ζήσετε να τα ιδείτε όπως επιθυμείτε... ε, υπομονή *(σκουπίζει τα μάτια του)*.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Ναι, υπομονή! Να χάσω εγώ τέτοιον άντρα, τέτοιο καμάρι, τέτοιο θησαυρό και να σου λέει ο άλλος υπομονή. Ε, όποιος είν' απέξω από το χορό...

ΠΕΤΡΟΣ

Μην το λέτε για μένα αυτό, κυρία Κλεοπάτρα. Εγώ ξεύρω τι εχάσατε! Εγώ ξεύρω!
Αλλά μπορώ να πω τίποτε άλλο, παρά υπομονή;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Αχ!... να, ναι, παιδί μου. Όλη η Ελλάδα τον έκλαψε τον άνδρα μου. Εσύ δεν ήσουν εδώ να ιδής τι κηδεία του έγινε. Τι κρίμα! Ήθελε να ευχαριστηθείς πολύ... Αυτό μονάχα σου λέγω, ότι ο ίδιος ο Βασιλεύς διέταξε ν' ακολουθήση όλος ο στρατός και όλη η μουσική, θ' ακολουθούσε μάλιστα και ο ίδιος χωρίς άλλο, αν δεν είχε εκείνες τις μέρες στο παλάτι κάτι ξένους...

ΠΕΤΡΟΣ

(*συμφωνότατος*) Μάλιστα, κυρία μου, μάλιστα!

ΝΙΚΟΣ

(*αποτόμως*) Ο Πέτρος είνε πολύ δικός μας άνθρωπος και δεν πειράζει. Αλλ' αυτά να μην τα πείτε σε κανένα πιο ξένο, γιατί θα γίνωμε γελοίοι. Η κηδεία του ήταν καλή, αξιοπρεπής, επίσημη, αλλά τυπικωτάτη. Αφού ο μακαρίτης ο πενθερός μου είχε τον χρυσούν σταυρόν, έπρεπε να έλθη, φυσικά, μουσική και στρατός. Τι έχει να κάμη εδώ ο βασιλιάς! Αυτά είναι τύποι. Είναι το ίδιο σαν να σας πη κανείς ή να σας γράψη "Δούλος σας ταπεινότατος" κι εσείς πειά να νομίζετε πως τον έχετε αγορασμένο σε κανένα σκλαβοπάζαρο της Ανατολής.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(*ζωηρώς*) Μα ψέμματα πως εκείνες τις μέρες είχαν στο παλάτι τον Μέγα Δούκα;

ΝΙΚΟΣ

(*μειδιών*) Όσο γι αυτό... αλήθεια.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(*θριαμβευτικώς*) Να, λοιπόν, βλέπεις που σου λέγω την αλήθειαν; Να, λοιπόν, να.

ΠΕΤΡΟΣ

Μα δεν υπάρχει καμμία αμφιβολία, κυρία Κλεοπάτρα!

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Ο Νίκος, κύριε Πέτρε, αγαπά πάντοτε να πειράζη την μαμμά.

ΠΕΤΡΟΣ

(*συμβιβαστικώς*) Όχι δα! Όχι δα! Δεν το πιστεύω.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(*προς την Κρυστάλλιαν*) Δεν τον αφήνης το Νίκο; Ας λέγη, είνε ελεύθερος... Αχ! (*στενάζει και μυρίζει*). Τι κρίμα να μην είσαι σε τέτοια κηδεία, Πέτρο μου!

ΠΕΤΡΟΣ

Αν το ήξευρα θα εγύριζα γρηγορότερα. (*Μ' ελαφρόν τόνο μομφής*). Και αυτός ο μακαρίτης, ο ευλογημένος, πήγε να πεθάνη έξαφνα.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Μα πως θα εγυρίζατε, κύριε Πέτρε; και η δουλειά σας;

ΠΕΤΡΟΣ

Α, δεσποινίς, πρώτα οι φίλοι κι έπειτα οι δουλειές.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Τον καινέμο μου τον Πέτρο. Πόσο καλός και ευγενικός... edιάβασες, παιδί μου τις εφημερίδες; Όλες, όλες και οι εντόπιες και οι επαρχιακές έγραψαν τα μεγαλύτερα εγκώμια. Λίγα λόγια, αλλά πολύ δυνατά. Σε όλη την Ελλάδα ήταν γνωστός και αγαπητός ο μακαρής.

ΠΕΤΡΟΣ

Δεν λέτε σε όλη την Ευρώπη; Εγώ όπου επιγα, και στην Πόλη και στην Βραΐλα και στο Βουκουρέστι και στο Λονδίνον και στην Οδησό, παντού οι Έλληνες όλοι εγνώριζαν τον κ. Μαύσωλο.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Αμέ, στην Αμερική; Δεν λες και στην Αμερική; Να σου δείξω ένα γράμμα που ελάβαμε μια φορά από ένα φίλο μας από τη Μασαχουσέτη (Από τον Περικλή, Κρουσταλλία μου) να ιδής πόσα γράφει, παιδί μου για το μακαρήτη. Ένα μερόνυχτο έλκλαιγα που το ηύρα και το ξανάδιάβασα στα χωριά του. Τι τα θέλετε! Δεν τον έχασε μόνον ο τόπος του και η οικογένειά του, τον έχασεν η πατρίς, τον έχασεν η Ελλάς!

ΠΕΤΡΟΣ

Τον έχασεν η ανθρωπότης!

ΝΙΚΟΣ

Όχι, δα, το σύμπαν! (Στενοχωρούμενος). Πφφ! Μα γιατί είσθε έτσι υπερβολικοί, βρε αδελφέ; ένας καλός, χρυσός άνθρωπος, μάλιστα. Ένας καλός δικηγόρος, μάλιστα. Ενάρετος, τίμιος, ήσυχος, μετριάφρων, ναι, αλλά όχι αυτά που λέτε!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Άσχημα λέμε;

ΝΙΚΟΣ

Βέβαια, γιατί αν το μάθουν έξω πως λέμε τέτοια λόγια, δεν είμεθα να σταθούμε στην Αθήνα. Εσείς νομίζετε ότι εχάσατε τουλάχιστον ένα Τρικούπη!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(με αγανάκτηση) Δέκα Τρικούπηδες δεν έκαμαν τον άνδρα μου. Εκείνον τουλάχιστον δεν τον έβρισαν ποτέ στη ζωή του οι εφημερίδες και τώρα που πέθανε τον ανέβασαν στον ουρανό. Τις edιάβασες;

ΝΙΚΟΣ

“Δούλος σας ταπεινότητας”. Τα στερεότυπα που έγραψαν οι φίλοι τα πήρατε τοις μετρητοίς.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Άνθρωπος, λοιπόν που είχε τόσους φίλους θα πη πως ήταν γνωστός και δοξασιμένος.

ΝΙΚΟΣ

Τι; Αφήστε ήσυχο τώρα τον καλό και φρόνιμο άνθρωπο. Όσοι τον εγνώριζαν τους εγνώριζε κι εκείνος.

ΠΕΤΡΟΣ

Μ' αυτό, νομίζω, δεν εμποδίζει να ήτο γνωστός και ένδοξος.

ΝΙΚΟΣ

Με συγχωρείς. Αν μιλείς σοβαρά, δεν ξέρεις τι θα πη δόξα.

ΠΕΤΡΟΣ

Θα πη;

ΝΙΚΟΣ

Δόξα θα πη να είσαι γνωστός σε ανθρώπους που δεν τους γνωρίζεις.

ΠΕΤΡΟΣ

(ως κεραυνοβλημένος) Α, αυτό;

ΝΙΚΟΣ

Βεβαίωτατα.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Αν είναι όπως λες, πόσοι δεν εγνώριζαν τον καιμένο μου το Μαύσωλο, χωρίς να τους γνωρίζει! Πόσες φορές δεν άκουσα να του λέγουν: «Δεν με γνωρίζετε, κ. Μαύσωλε, αλλά εγώ σας γνωρίζω πολύ καλά. Είμαι ο τάδεσ. — Α, ο κ. Τάδεσ; χαίρω πολύ, παιδί μου. Κάθησε, σε παρακαλώ, καθησε. Θέλεις καφέ; θέλεις κονιάκ; θέλεις πούρο; έχεις καμιά δίκη;» Αχ, γιατί ήταν πολύ ευγενής ο καιμένος μου, πολύ ευγενής. Τέτοια ευγένεια δεν την ξαναείδα. Αληθινός αριστοκράτης.

ΠΕΤΡΟΣ

Ναι, από μεγάλη και παλαιά οικογένεια.

ΝΙΚΟΣ

Λίγο λίγο θα πείτε ότι κατήγετο από τον παλαιόν ομώνυμόν του, τον βασιλέα της Καρίας.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Πολύ πιθανόν; Γιατί όχι;

ΝΙΚΟΣ

(γελών) Τέλος πάντων, αφήστε τα, γιατί εμένα δεν θα με πείσετε ότι ο καλός μου πενθερός ήτο μέγας ανήρ.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Εσένα σε ξέρω, παιδί μου. Είσαι κεφάλι αγύριστο.

ΝΙΚΟΣ

Μπορεί και να γυρίζει, αλλά εσείς, βέβαια, δεν θα μου το γυρίσετε.

ΠΕΤΡΟΣ

(γελών) Τι νόστιμο!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Θέέ μου, τι επίμονος άνθρωπος! Άσπρο του λες, Πέτρε μου, μαύρο σου λέει.

ΝΙΚΟΣ

Σήμερα συνέβη, νομίζω το εναντίον. Μου ελέγατε μαύρο και σας έλεγα άσπρο.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Το πιστεύεις, Πέτρε μου, που άρχισα να λυπούμαι το κορίτσι μου;

ΝΙΚΟΣ

Που θα πέση στα χέρια μου;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Ναι. Γιατί θα της βγάξης την ψυχή ανάποδα με την επιμονή σου και με τις γνώμες σου.

Πω! Πω! Πω! τι γκρινιάρης!... τι απότομος!... Και τώρα οι γυναίκες δεν είναι εκείνες που ήξευρες.

ΠΕΤΡΟΣ

Συμφωνότατος, κυρία μου.

ΝΙΚΟΣ

(γελών) Ήθελα να ήξευρα όμως αν είναι αυτής της γνώμης και η Κρυσταλλία.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Δεν ήξεύρω... δεν ήξεύρω... Αυτά τα πράγματα τα ξευρεί η μαμμά καλλίτερα.

ΝΙΚΟΣ

Με τη μαμμά μια γνώμη, με τον άντρα δύο. Πολύ καλά!

Σκηνή Ε΄ Βασιλάκης, Αγάθη και οι άνω.

Εισέρχονται με όλην την απλότητα και χωρίς να αναγγελούν, η Αγάθη Μανσώλου και ο Βασιλάκης Μαύσωλος, σύζυγός της. Η Αγάθη φορεί κατάμαυρα. Ο Βασιλάκης ανοικτόν σακκάκι με πένθος στο μανίκι. Μόνον ο Πέτρος σηκώνεται άμα τη εισόδω των).

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Καλό'ς τους. Καλό 'ς τους. Καλό 'ς τον Βασιλάκη μου. Καλό 'ς την Αγάθη μου! (στενάζει και οσφραίνεται το φιαλίδιον).

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

(αρκετά φαιδρός) Καλή μέρα σας.

ΑΓΑΘΗ

(εις τον ίδιον τόνον) Καλή μέρα σας. (Χαιρετώνται δια κλίσεως της κεφαλής).

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(δεικνύουσα τον Πέτρον) Εδώ είναι ο κ. Πετρόπουλος... τον θυμάστε; (προς τον Πέτρον) Ο κ. Μαύσωλος, ο κουνιάδος μου και η γυναίκα του.

ΠΕΤΡΟΣ

Τους γνωρίζω πολύ καλά.

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Να η ώρα! Μια και δυό φορές ιδωθήκαμε; Τι κάνεις, Πέτρε μου; (Θίβει την χείρα του).

ΑΓΑΘΗ

(με τα ίδια κινήματα και με τον ίδιον τόνον). Να η ώρα! Τι κάνεις, Πέτρε μου; (Θίβει την χείρα του. Κάθονται όλοι. Η Αγάθη κοντά εις την Κρυσταλλίαν, την οποίαν φιλεί και χαιδεύει αρκετήν ώραν).

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Κάμποσο σκοτάδι εδώ μέσα... δεν ανοίγετε και λιγάκι, βρε αδελφέ;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Άλλος πάλι. Μη, μη, να ζης, Βασιλάκη μου. Μου κάνει κακό το φως. (Αναίσθητε και σύ!).

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Καλά, αφ' ου σου κάνει κακό.

ΑΓΑΘΗ

Ε, αφ' ου σου κάνει κακό...

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Και τι ελέγατε, λοιπόν; Άκουσα μ' ευχαρίστησί μου αρκετά ζωηρή ομιλία.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Πες του τα, Βασιλάκη μου, εσύ, γιατί ο Νίκος δεν τ' ακούει: ο μακαρίτης ο αδελφός σου δεν ήταν πολύ μεγάλος;

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Μα να ιδής: εγεννήθηκε το 1832 (*Γελούν*).

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Μη γελάτε! Όχι, καλέ, μεγάλος άνθρωπος, πως το λένε;

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

(*μάλλον εκπλησσομένος ή εννοών*) Α!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Βέβαια. Δεν τον έλαψε όλη η Ελλάδα; Δεν του έγινε μια κηδεία μοναδική; Δεν έγγραψαν όλες οι εφημερίδες εγκώμια; δεν...

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

(*ανιπομονών, διακόπτει τέλος πάντων*) Έλα, καλά. Φθάνει, φθάνει. Άφησε αυτή την ομιλία, Κλεοπάτρα μου, να ζης. Πε τε τίποτε άλλο, πιο φαιδρό. Βαρέθηκα ν' ακούω όλο τα ίδια και τα ίδια.

ΑΓΑΘΗ

Όλο τα ίδια και τα ίδια. Βέβαια. Πε τε και τίποτε άλλο, πιο φαιδρό.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Καλέ τι λέτε; φαιδρά θα λέμε; Και θα πάψω εγώ ποτέ να μιλώ για τον άνδρα μου; Να η ώρα τώρα! Να πάτε να καθήσετε όλοι σ' ένα μέρος με το Νίκο. Δεν το ξέρετε ότι με ανακουφίζει αυτή η ομιλία;

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Εμένα όμως δεν με ανακουφίζει διόλου.

ΑΓΑΘΗ

Διόλου.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Τι να σε κάμω; Φαίνεται τότε... ότι δεν αγαπούσεσ τον αδελφό σου, όπως αγαπούσα τον άνδρα μου.

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Καλά, ας είνε κ' έτσι. Δεν τον αγαπούσα διόλου. Μόνον αυτή η ομιλία να μη γίνεται.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(*Παναγία μου! το ομολογεί και ο ίδιος*). Μα τι θέλετε, λοιπόν, να πούμε; (*Στενάζει και μυρίζει*).

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Ξεύρω κ' εγώ; Πέστε παραμύθια.

ΑΓΑΘΗ

Όχι πάλι παραμύθια!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Τα παραμύθια μας έλειψαν τώρα. *(Τους κοιτάζει, μη ενθουσιασθείς θέμα ομιλίας. Εξαφνα)*
Αλήθεια, Βασιλάκη, κίτταξε ένα περίεργο πράγμα. Ο Πέτρος δεν μοιάζει πολύ με την
Κρυσταλλία; Ιδές πως ταιριάζουν... σαν να είναι αδέρφια!

ΝΙΚΟΣ

(κυττάζει έκπληκτος την μνηστήν του και τον Πέτρον) Καλέ τι μου λέτε!

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Τι να σε πω. Τέτοιες λεπτομέρειες δεν μπορώ να τες διακρίνω σε τόσο σκοτάδι...

ΑΓΑΘΗ

Σε τόσο σκοτάδι.

ΝΙΚΟΣ

Πρωτότερα μου έκαμε λιγάκι φως ο Βαγγέλης και... μ' αυτό κάτι βλέπω.

ΠΕΤΡΟΣ

Πιθανόν... πραγματικώς... αφού το λέγει η κ. Κλεοπάτρα πρέπει να υπάρχει κάποια
ομοιότης.

ΝΙΚΟΣ

(κάπως δυσαρεστημένος, αλλ' αστείως προς την Κλεοπάτραν) Για να σας πω, μητέρα.
Με ρωτήσατε εμένα αν θέλω να μοιάζω κανείς, έστω και σαν αδελφός, με την αρραβω-
νιαστική μου;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Αν μοιάζω όμως, τι πταίει;

ΠΕΤΡΟΣ

(προς τον Νίκον) Όχι, αδελφέ, έννοια σου, δεν μοιάζω.

ΝΙΚΟΣ

Μα καλά, τώρα δεν είπες ότι μοιάζεις;

ΠΕΤΡΟΣ

Ας είνε, αν συνεφώνησα με την κ. Μασώλου δεν θα πη ότι δεν μπορώ να ευχαριστήσω
και σένα.

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

(γελά) Καλό κι αυτό!

ΑΓΑΘΗ

(γελώσα) Καλό κι αυτό!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(μετά μικράν σιωπήν γενικού ρεμβασμού) Κόσμος... Κόσμος... Κόσμος στην κηδεία,
Πέτρε μου;! Όλη η Αθήνα στο ποδάρι...

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Ουφ! Πάλι τα ίδια. Θα φύγω... μα το Θεό, σου λέγω, θα φύγω!

ΑΓΑΘΗ

(εις τον ίδιον τόνον) Θα φύγω!

ΝΙΚΟΣ

(σιγώτερα προς τον Βασιλάκη) Να, έτσι τρώγεται όλη την ημέρα. Να ξεύρατε εγώ τι υποφέρω.

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Ε, υλομονή, παιδί μου.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(εξακολουθεί προς τον Πέτρον, χωρίς να προσέχη εις κανένα) Ω, τι κηδεία! και άνθη; και πένθος;! Γενικό, πάνδημον πένθος, παιδί μου... το πιστεύεις, Πέτρε μου, που απ' όπου επερνούσαμε, έκλειναν τα καταστήματα;

ΠΕΤΡΟΣ

Διατί όχι; Αφού το πένθος ήτο πάνδημον...

ΝΙΚΟΣ

(αποτόμως) Ε, ε, μ' αυτό πια δεν υποφέρεται. Ποιά καταστήματα έκλεισαν, αδελφέ; Ένας ανθοπώλης της οδού Σταδίου μονάχα έμπασε μέσα τις γάστρες του, για να μην τες ριξουν οι μάγκες που έτρεχαν μπροστά με τη μουσική.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Είσαι κακός άνθρωπος.

ΝΙΚΟΣ

Ε, αφήστε με, ας είμαι.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Αν δεν ήσουν κακός, θα έβλεπες τα κλειστά καταστήματα.

ΝΙΚΟΣ

Τα χρεωκοπημένα; Βέβαια, όσα είχαν χρεωκοπήσει τα είδα κι εγώ κλειστά.

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Αηδία καταντήσατε! Άφησε και συ, καυμένη Νίκο!

ΑΓΑΘΗ

Αηδία, μα το ναι!

ΝΙΚΟΣ

Μα τι ν' αφήσω, θείε; δεν μπορώ ν' αφήσω. Ο κόσμος μας πήρε στο μεζέ. Από τη στιγμή που έκλεισε τα ματια του ο μακαρίτης, γίνεται αυτή η ιστορία. Λίγο — λίγο θ' ακούσω πως θα του στήσουν ανδριάντα.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Όχι, όχι ανδριάντα. Αυτά τα συχαίνομαι... Ρεζιλεύεται ο άνθρωπός σου, μπα, μπα, μπα! Κάτι αγάλματα, γυμνά μάλιστα, που έχουν εις το νεκροταφείο, είναι ότι αηδία και αδιαντροπιά.

ΝΙΚΟΣ

Ας είχατε χρήματα πολλά να το κάμετε και θα εβλέπαμε.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Μη με προκαλείς, γιατί ξεύρεις ότι έχω παράδες... Ευτυχώς δεν μου τους πήρες ακόμα...

Χαλώ πενήντα χιλιάδες δραχμές και κάμνω ένα μνημείο, που να φέξη το κοιμητήριο.

ΠΕΤΡΟΣ

Βεβαίως!

ΝΙΚΟΣ

Έτσι να κάμετε. Να ρεζιλέψετε, καθώς είπατε σεις η ίδια, τον άνθρωπό σας, και να κάμετε δυστυχημένα τα παιδιά σας. Ωραία!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(μειδιώσα σατανικώς) Χμ! Ο κανγός για το πάπλωμα.

ΝΙΚΟΣ

Για μένα το λέτε αυτό;

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

(διακόπτων) Επί τέλους, σας διατάσσω να παύσετε. Εγώ είμαι ο γεροντότερος εδώ μέσα.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Μα πως; δεν θα μιλήσω για τα ιντερέσσα μου;

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Ωραία ξέρετε τα ιντερέσσα σας, μα το ναι.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Έννοια σου και τα ξεύρω ωραιότατα. Μνημεία πολυτελείας δεν κάνω (Πονηρός). Τουλάχιστον δεν το απεφάσισα ακόμα. (Υπομειδιώσα). Έτσι το είπα, για να κόψω το αίμα του γαμπρού μου...

ΝΙΚΟΣ

(γελών) Έννοια σας και δεν κόβεται το αίμα μου με τέτοια.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Ένα καγκέλωμα καλό, μια πλάκα καλή, ένα καντήλι άσβυστο και ετελείωσε. Ε, του έκαμα του καϊμένου μου και την εικόνα του...

ΠΕΤΡΟΣ

Α, μπράβο! πολύ καλά εκάματε.

ΝΙΚΟΣ

Ωραία εικόνα θα σας κάμη ένας μαθητής του Πολυτεχνείου.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Με συγχωρείς, εσύ που τα ξεύρεις όλα. Η μητέρα του μου είπε ότι έχει πολύ ταλάν το παιδί. Αύριο που θα μου την φέρει, θα δεις τι ωραία που θα είναι.

ΝΙΚΟΣ

Καλλίτερα να μην την ιδώ!...

ΠΕΤΡΟΣ

Και γιατί όχι; Οι μαθηταί καμμά φορά είναι καλλίτεροι από τους δασκάλους.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Αλήθεια, τώρα εθυμήθηκα και ένα άλλο. Για την πλάκα του μακαρίτη ήθελα μια καλή επιγραφή. Προτιμώ στίχους, αλλά στίχους θερμούς, έτσι της καρδιάς. Εσύ, Νίκο, όταν ήσουνα πιο νέος έκανες στίχους, ε; δεν δοκιμάζεις να μου κάνεις ένα επίγραμμα;

ΝΙΚΟΣ

Είναι πολύς καιρός που άφησα την τέχνη... αλλά τέλος πάντων, γι αγάπη σας θα προσπαθήσω. Τι θέλετε να λέη επάνω κάτω το επίγραμμα;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Εσύ, που είσαι ποιητής, ξεύρεις.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Μα να, ξεύρω κι εγώ; Η απαρηγόρητη χήρα να του τα λέει. Εγώ δήθεν θα ομιλώ.

ΝΙΚΟΣ

Έστω, θα προσπαθήσω. Πρέπει δε να είναι και σύντομον, ε;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Α, όσο γι αυτό, έννοια σου. Η πλάκα χωρεί πολλά. Πέτρο μου, κάμε κι εσύ ένα επίγραμμα, σε παρακαλώ. Θα βάλουμε όποιο είναι καλλίτερο.

ΠΕΤΡΟΣ

Εγώ...

ΝΙΚΟΣ

Μα τι, ποιητικό διαγωνισμό θα κάνετε; Να κοιτάξω να βάλω τα δυνατά μου. Πρέπει όμως να προκηρύξετε και άθλον.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Άθλον; Πως είπες; Άθλον;

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Βραβείον, αδελφέ, να, πως το λένε;

ΑΓΑΘΗ

Βραβείον.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Α, εννόησα. Ε, κάμετέ το σεις και ποιός ξέρει... μπορεί να είνε και άθλον.

ΠΕΤΡΟΣ

Εγώ δεν έγραφα ποτέ στίχους στη ζωή μου... δηλαδή σχεδόν ποτέ... γιατί και ποιός ρωμηός δεν έγραψε; Αλλά μια φορά που με προστάζετε, θα δοκιμάσω. Την τέχνη θα αναπληρώση η καρδιά.

ΝΙΚΟΣ

(*εγχειρόμενος*) Και αυτό γίνεται. Λοιπόν, θα κάμουμε απόψε τα επιγράμματα και αύριο τέτοια ώρα θα τα φέρουμε να κριθούν. (*Μειδιών*) Μ' αρέσει αυτό... Θα θυμηθώ τα παλιά μου, όταν υπέβαλα μια φορά σ' ένα Βουταιναίο μια συλλογή μου — ήμουν παιδί δα — και κερδισα...

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Καμμά χιλιαδούλα;

ΝΙΚΟΣ

Όχι. Κάμποσες ποιητικές συνταγές από κάτω γιατρούς, που ήσαν κριταί. Ας είνε! Εμένα τώρα θα με συγχωρήσετε μια στιγμή! Θα πάγω λιγάκι μέσα στο γραφείο, να τελειώσω ένα γράμμα που είνε ανάγκη να το στείλω πριν το φαγητό. Παρντόν (*εξέρχεται*).

Σκηνή Ζ' Οι άνω, εκτός του Νίκου — Είτα, Νίκος.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(περιμένονσα να φύγη ο Νίκος και εγειρομένη αποτόμως) Ουφ' μ' έσκασε αυτός ο άνθρωπος σήμερα, μ' έπνιξε *(πετά κάτω το φαλιδίον του ανωδύνου)*.

ΑΓΑΘΗ

Ου, πάει το γιατροικό.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Δεν μπορώ να τον υποφέρω πια, να. Σας το λέγω, αν εξακολουθήση έτσι, θα κάμω κανένα κίνημα.

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

(νεύων ότι είναι ξένος άνθρωπος παρών). Κλεοπάτρα!

ΑΓΑΘΗ

(ομοίως) Κλεοπάτρα!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Τίποτα! Δεν ακούω τίποτα! Αυτός δεν έχει πλέον ούτε ιερόν ούτε όσιον. Αυτός δεν σέβεται ούτε την λύπη μου, ούτε το πένθος μου, ούτε τη θέσι μου, ούτε τα χρήματά μου, επί τέλους. Τον ακούσατε πως μιλούσε; Μα ήταν πράγματα, λοιπόν αυτά;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Σαν να μην πιστεύει ότι πέθανε ο μπαμπάς!

ΠΕΤΡΟΣ

Έχετε δίκιο... κι εγώ παρετήρησα... αλλά...

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Ουφ! *(της νεύει πάλιν καταστενοχωρημένος)*.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Έννοια σου, ο Πέτρος είναι δικός μας άνθρωπος... θα τα πω όλα μπροστά του. Εγώ, μάθετέ το, δεν τον ήθελα αυτόν για γαμπρό. Ποτέ δεν μου άρεσε αυτό το παιδί... Η εκλογή ήταν του μακαρίτη και πες πες μ' έκαμε να πω κι εγώ το ναί... Αλλά τώρα που βλέπεις πως φέρεται, μετά το θάνατό του, σκέπτομαι πολύ σοβαρά ότι... δεν θα είμεθα ευτυχείς. Εικοσιτέσσερα χρόνια, επτά μήνες και δύο εβδομάδες έζησα με τον μακαρίτη χωρίς ποτέ να τον παρακούσω εις το παραμικρόν. Αλλά αυτή τη φορά... τι να σας πω... Ζωή είναι αυτή! Αν και κατά το όνειρο που είδα απόψε, έννοια σου και με τη γνώμη μου είναι ο μακαρίτης. *(Βηματίζει και φνσά)*.

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

(αδμονών) Μα, Κλεοπάτρα, πάψε επί τέλους. Τώρα δεν είναι καιρός να λυθούν τέτοια ζητήματα... Μέσα είναι ο άνθρωπος... μπορεί και να σ' ακούση.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(σταματώσα) Μωρέ δεν με μέλλει σκραπ! Ας τ' ακούση όλα, τόσο το καλλίτερο. Είναι καλέ λόγια αυτά που λέει; Σήμερα, μάλιστα, το παράκανε. Νομίζεις ότι το έκανε επιτήδες με σκοπό...

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Με κανένα σκοπό. Ο Νίκος δεν μπορεί ν' ακούει υπερβολές, να αυτό είναι.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Τι υπερβολές;

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Μήπως ακούει τίποτα υπερβολές;

ΠΕΤΡΟΣ

Μπα! Μπα! Μπα!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Το κάνει με σκοπό, σου λέω. Βλέπει τα έξοδα που κάνω για τον μακαρίτη, πίστεψε πως θα του κάνω και μνημείο, νομίζει πως θα λιγοστέψη η προίκα της Κρυσταλλίας και θέλει να τραβηχθή. Να που σας το είπα.

ΠΕΤΡΟΣ

Αυτό θα είναι, κυρία Κλεοπάτρα.

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Ε, δεν τον ξέρετε ακόμα το Νίκο Στράνη, σεις! Χρήματα δεν προσκυνάει, όπως δεν προσκύνησε και ο πατέρας του.

ΠΕΤΡΟΣ

Μάλιστα, μάλιστα, αυτό είναι! Ο πατέρας του δεν ήταν άνθρωπος του συμφέροντος, όχι!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Παρακαλώ, παρακαλώ. Όπως τον ξεύρω εγώ δεν τον ξεύρει κανείς σας. Για αν μιλώ, κάτι ξεύρω... Ας εξακολουθήση έτσι και τα βλέπουμε. Μάθετε δε ότι και το μνημείο θα γίνη... ναι, πενήντα χιλιάδες φράγκα! Με συμφέρει να το πιστεύει. Οριστ' εκεί που του μπήκε να μας βάλει γνώσι. Εικοσιτέσσερα χρόνια, επτά μήνες και δύο εβδομάδες...

ΠΕΤΡΟΣ

(διακόπτει έμβροβος) Ακούω βήματα!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Σιωπή τώρα. (Κάθεται ήρεμα και ανασηκώνει το φιαλίδιον. Σιωπούν όλοι και περιμένουν μυστηριωδώς να έμβη κάποιος.

ΑΓΑΘΗ

έξαφνα βάλλει στεναγμόν οδυνηρόν) Ααχ!

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Τι έπαθες πάλι εσύ;

ΑΓΑΘΗ

Εθυμήθηκα τον μακαρίτη. Αααχ!

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

(αμέσως στενάζονσα δυνατώτερα) Αααχ!

ΑΓΑΘΗ

(αμιλλωμένη) Αααχ!

ΝΙΚΟΣ

(εισερχόμενος και ακούων τους στεναγμούς έκπληκτος) Τι επάθατε;

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑ

Ενόμισες ότι τραγουδούμε; *(Ο Βασιλάκης και ο Πέτρος του γνέφουν καθησυχαστικώς).*

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Ααααααχ!

ΑΓΑΘΗ

(δυνατώτερα) Ααααααααχ!

ΝΙΚΟΣ

(σταυροκοπούμενος) Καλέ, δημοπρασία είναι; Ποιός θα στενάξει δυνατώτερα;

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Διαγωνισμός... νεύρων.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

Ααααααααχ!

ΝΙΚΟΣ

(τρομάζων και προχωρών εις το προσκήνιον) Τι είναι αυτά; Τι είναι αυτά; *(Κυττάζει προς την οροφήν ανατείνων τα χείρας. Προς τον Πέτρον, ο οποίος τον πλησιάζει)* Πως τα βλέπεις τα πράγματα, Πέτρο μου;

ΠΕΤΡΟΣ

(μειδιών) Είσαι κακός, καυμένη Νίκο.

ΝΙΚΟΣ

Κι εσύ που είσαι καλός, τι κέρδισες;

ΠΕΤΡΟΣ

Ξεύρω κι εγώ... μπορεί να κερδίσω.

ΝΙΚΟΣ

Τι;

ΠΕΤΡΟΣ

(μυστηριωδώς) Τουλάχιστον το βραβείον του ποιητικού μας διαγωνισμού!

(Πίπτει η αυλαία, ενώ αι γυναίκες εξακολουθούν ορνόμεναι).

Τέλος της Α΄ πράξεως.